

วิเคราะห์โครงสร้างทางปัจจัยของอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประมง

5.1 ความสัมพันธ์ระหว่างอุตสาหกรรมประมงและอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่อง

กิจกรรมทางเศรษฐกิจทุกประเภทย่อมก่อให้เกิดลักษณะความสัมพันธ์ต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจประเภทอื่น ๆ ในระบบเศรษฐกิจด้วยกัน ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นนี้เป็นผลเนื่องมาจากการนำผลผลิตของหน่วยผลิตหนึ่งไปใช้ เป็นวัตถุดิบ หรือสิ่งประกอบในขบวนการผลิตของอีกหน่วยผลิตหนึ่งนั่นเอง อุตสาหกรรมประมงซึ่งนับเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจหลักในเขตอำเภอเมืองสมุทรสาครได้ก่อให้เกิดลักษณะความสัมพันธ์กับกิจกรรมทางเศรษฐกิจประเภทอื่น ๆ ซึ่งในงานวิจัยฉบับนี้ขอเรียก กิจกรรมทางเศรษฐกิจเหล่านี้ว่า อุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่อง (Related Industries) หากพิจารณาระบบความสัมพันธ์ระหว่างอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องโดยที่มีอุตสาหกรรมประมงเป็นแกนกลางจะพบลักษณะความสัมพันธ์เป็น 2 ประเภท ดัง Hermansen¹ ได้เป็นผู้บัญญัติศัพท์เรียกลักษณะความสัมพันธ์นี้ว่า ความสัมพันธ์ด้านหน้า และความสัมพันธ์ด้านหลัง

1) ความสัมพันธ์ด้านหน้า (Forward Linkages) เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นกับอุตสาหกรรมซึ่งสินค้าของตนส่วนใหญ่ สดเป็นวัตถุดิบ (intermediary inputs) ของอุตสาหกรรมอื่น ๆ เมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณขายทั้งหมดของตน

2) ความสัมพันธ์ด้านหลัง (Backward Linkages) เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากการที่อุตสาหกรรมใดอุตสาหกรรมหนึ่งใช้ง่ายในการซื้อวัตถุดิบต่าง ๆ (intermediary inputs) จากอุตสาหกรรม หรือหน่วยผลิตอื่น ๆ ในสัดส่วนที่สูงมาก เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนผลผลิตของตน

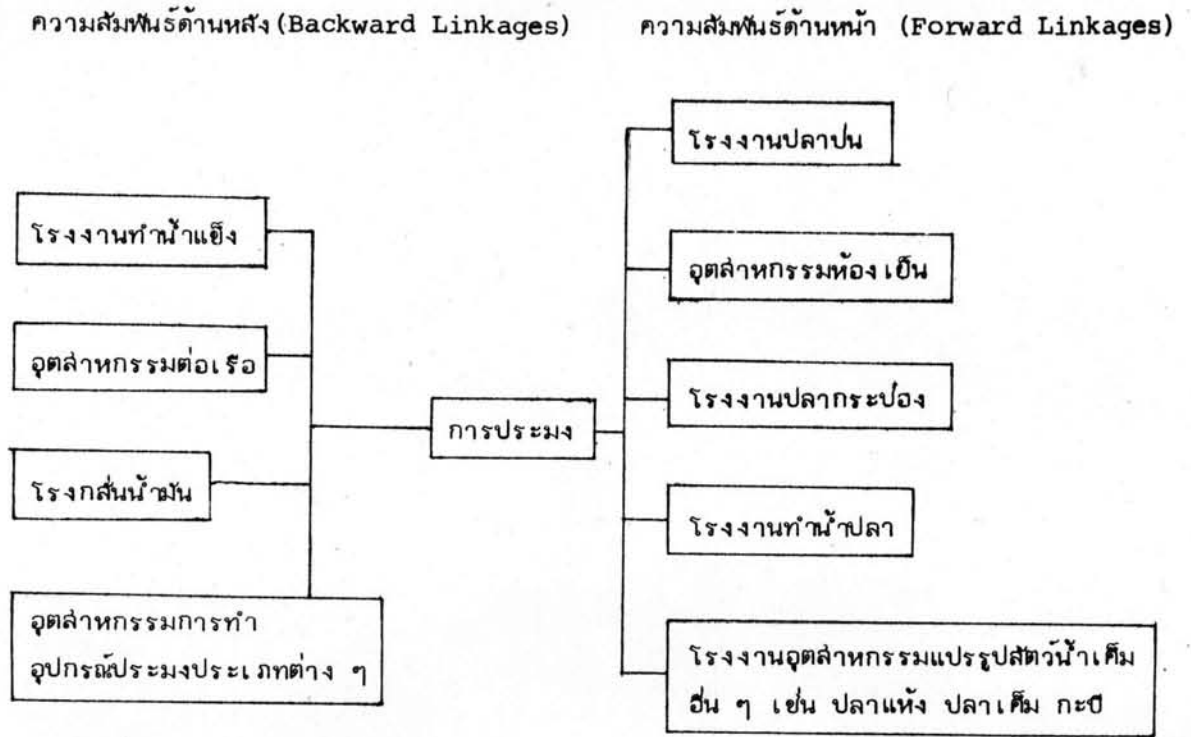
¹T. Hermansen เป็นเพียงผู้บัญญัติศัพท์เรียกลักษณะความสัมพันธ์ แต่ความคิดเช่นนี้เป็นของ F. Perroux

อุตสาหกรรมประมงในเขตอำเภอเมืองสมุทรสาครเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจประเภทอื่น ๆ ทั้งในลักษณะของความสัมพันธ์ด้านหน้า และความสัมพันธ์ด้านหลัง ดังนี้ โรงงานน้ำแข็ง อุตสาหกรรมต่อเรือ อู่กันเรือ และอุตสาหกรรมผลิตอุปกรณ์ประมงประเภทต่าง ๆ จะมีความสัมพันธ์ด้านหลังกับอุตสาหกรรมประมง ทั้งนี้เนื่องจากผลผลิตและบริการของอุตสาหกรรมที่กล่าวมานั้นจะถูกใช้เป็นปัจจัยในการผลิตหรือเป็นสิ่งล้นเหลือส่งเสริมให้อุตสาหกรรมประมงดำเนินกิจการได้ ในขณะที่เดียวกับที่อุตสาหกรรมห้องเย็น โรงงานปลาป่น โรงงานน้ำปลา และอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำประเภทต่าง ๆ จะมีความสัมพันธ์กับอุตสาหกรรมประมงในลักษณะเป็นความสัมพันธ์ด้านหน้า กล่าวคือ อุตสาหกรรมเหล่านั้นจะเป็นผู้คอยรับผลผลิตจากอุตสาหกรรมประมง เพื่อนำมาใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตอีกทอดหนึ่ง (ดูแผนภูมิที่ 5.1 ประกอบ)

อุตสาหกรรมที่เกี่ยวเนื่องกับอุตสาหกรรมประมงที่ได้กล่าวถึง ทั้งที่มีความสัมพันธ์ในลักษณะที่ขายผลผลิตและบริการให้กับอุตสาหกรรมประมงหรือที่มีความสัมพันธ์ในลักษณะรับซื้อผลผลิตจากอุตสาหกรรมประมง ย่อมแสดงให้เห็นถึงลักษณะการพึ่งพาอาศัยกัน ลักษณะความสัมพันธ์เช่นนี้ มีผลทำให้การเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมที่เกี่ยวเนื่องเหล่านี้ขึ้นอยู่กับอิทธิพลของอุตสาหกรรมประมงด้วย นั้นย่อมหมายถึงว่าหากอุตสาหกรรมประมงซึ่งเป็นแกนกลางของระบบความสัมพันธ์ดังกล่าวเจริญเติบโตขึ้น อุตสาหกรรมที่มีความสัมพันธ์อยู่กับอุตสาหกรรมประมงทั้งด้านหน้าและด้านหลัง ย่อมมีความเจริญเติบโตตามไปด้วย หากเป็นไปในลักษณะตรงกันข้าม อุตสาหกรรมประมงทรุดตัวลง ย่อมส่งผลกระทบกระเทือนต่ออุตสาหกรรมที่มีความสัมพันธ์ด้วยอย่างแน่นอน

แผนภูมิ 5.1 แสดงความสัมพันธ์ด้านหน้าและความสัมพันธ์ด้านหลังรอบที่หนึ่ง
ของอุตสาหกรรมประมง

5.2 ลักษณะที่ตั้งของอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่อง

ลักษณะที่ตั้งของอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการประมงในเขต อ. เมืองสมุทรสาคร ได้แสดงให้เห็นถึงแบบแผนของการกระจุกตัว เช่น เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมประเภทที่ต้องมีที่ตั้งอยู่ใกล้กับแหล่งวัตถุดิบ และประกอบกับเป็นแหล่งวัตถุดิบที่มีข้อได้เปรียบในแง่ที่อยู่ใกล้กรุงเทพฯ ซึ่งเป็นตลาดที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ. ดังนั้น อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมประมงเหล่านี้ จึงมีที่ตั้งใกล้กันโดยปริยาย แม้ว่าต่างก็มีความต้องการที่จะผูกขาดแหล่งวัตถุดิบ (supply area) เพื่อการผลิตของตนเอง และต้องการหลีกเลี่ยงการแข่งขันให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

นอกจากนั้น ผู้ผลิตยังมีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาถึงการเลือกที่ตั้งเพื่อประโยชน์ในด้านการลดค่าขนส่ง (Orientation) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกระบวนการผลิต ซึ่งมีการสูญเสียน้ำหนักมาก ค่าขนส่ง วัตถุดิบ จะสูงกว่าค่าขนส่งสินค้า ที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมประเภทนี้ จึงมักอยู่ในบริเวณแหล่งวัตถุดิบ (input-oriented) เช่น อุตสาหกรรมผลิตปลาป่น เพราะเมื่อผ่านกระบวนการผลิตแล้วน้ำหนักของสินค้าจะเหลือเพียง 1 ใน 3 ของน้ำหนักวัตถุดิบเท่านั้น กระบวนการผลิตซึ่งใช้วัตถุดิบที่นำเข้าได้ง่าย จะมีความโน้มเอียงที่จะตั้งในแหล่งวัตถุดิบเช่นกัน สำหรับกระบวนการผลิตบางอย่างที่สินค้าที่ผลิตออกมามีน้ำหนักมากขึ้น จะทำให้ค่าขนส่งสินค้าสูง เช่น โรงงานผลิตน้ำแข็ง ตู้ต่อและซ่อมแซมเรือประมง โรงงานเหล่านี้จึงมีความจำเป็นที่จะต้องลดค่าขนส่งให้ได้มากที่สุด หรือตัดค่าใช้จ่ายทางด้านขนส่ง จึงเลือกตั้งในบริเวณใกล้ตลาด หรือในตลาด ซึ่งในที่นี้หมายความถึง ในบริเวณใกล้เคียงกับท่าเทียบเรือประมง (market-oriented) (ดูตารางที่ 5.1 ประกอบ)

ตารางที่ 5.1 ลักษณะของการผลิตและแหล่งที่ตั้งของอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับ
การประมง เขต อ. เมืองสมุทรสาคร

ประเภทอุตสาหกรรม	ลักษณะของการผลิต Process characteristic	ที่ตั้ง Orientation
1. อุตสาหกรรมห้องเย็น	- วัตถุดิบเน่าเสียได้ง่าย	ใกล้แหล่งวัตถุดิบ
2. อุตสาหกรรมอาหารกระป๋อง	- การขนส่งสินค้าสำเร็จรูปจะทำได้	"
3. อุตสาหกรรมทำปลา	ง่ายและสะดวกกว่าการขนส่งวัตถุดิบ	
4. อุตสาหกรรมปลาป่น	- ศูนย์เสียน้ำหนักไปในขบวนการผลิต	ใกล้แหล่งวัตถุดิบ
5. อุตสาหกรรมถนอมและปรุงแต่งอาหารทะเล	(Weight loss) - การขนส่งสินค้าสำเร็จรูปจะทำได้	"
	ง่ายและสะดวกกว่าการขนส่งวัตถุดิบ	
6. อุตสาหกรรมน้ำแข็ง	- ขบวนการผลิตก่อให้เกิดน้ำหนักเพิ่ม	ใกล้ตลาด
7. อุตสาหกรรมต่อและซ่อมแซมเรือประมง	(weight gain) - จำเป็นต้องอาศัยอุปสงค์ของตลาด	"

5.3 ขนาดของอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่อง

อุตสาหกรรมที่เกี่ยวเนื่องกับการประมงในเขต อ.เมืองสมุทรสาคร มีทั้งหมด 103 แห่ง หากใช้มาตรฐานการวัดขนาดโรงงานตามจำนวนแรงงานของกรมโรงงาน¹ กระทรวง, อุตสาหกรรมมาพิจารณาขนาดของอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องเหล่านี้จะพบว่า ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ส่วนอุตสาหกรรมขนาดกลางและอุตสาหกรรมขนาดใหญ่มีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น กล่าวคือ จะมีอุตสาหกรรมขนาดเล็กร้อยละ 84.4 อุตสาหกรรมขนาดกลาง ร้อยละ 10.4 และอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ร้อยละ 5.2

อุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องในเขต อ.เมืองสมุทรสาคร ประเภทอุตสาหกรรมน้ำปลา อุตสาหกรรมปรุงแต่งและถนอมอาหารทะเล อุตสาหกรรมปลาป่น และอุตสาหกรรมอุจจาระและขี้มแชมเรือประมง จะมีแต่ที่เป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็กเท่านั้น สำหรับอุตสาหกรรมน้ำแข็ง อุตสาหกรรมอาหารกระป๋อง และอุตสาหกรรมห้องเย็นจะมีทั้งที่เป็นอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดใหญ่ด้วย ดังนั้น ระดับความแตกต่างของขนาดการจ้างแรงงานของโรงงานแต่ละแห่งในอุตสาหกรรมน้ำแข็ง อุตสาหกรรมห้องเย็น และอุตสาหกรรมอาหารกระป๋องจึงมีมากกว่าในอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องอื่น ๆ ที่มีขนาดเล็ก (ดูตารางที่ 5.2 และ 5.3 ประกอบ)

¹ มาตรฐานการจำแนกขนาดโรงงานอุตสาหกรรมของกรมโรงงาน โดยพิจารณาจากจำนวนแรงงาน คือ โรงงานขนาดใหญ่ มีคนงานตั้งแต่ 200 คนขึ้นไป โรงงานขนาดกลาง มีคนงานระหว่าง 50-200 คน โรงงานขนาดเล็กมีคนงานต่ำกว่า 50 คน

ตารางที่ 5.2 ประเภทและขนาดของอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องกับการประมง

ประเภทอุตสาหกรรม	ขนาดเล็ก	ขนาดกลาง	ขนาดใหญ่
1. อุตสาหกรรมน้ำปลา	o		
2. อุตสาหกรรมถนอมและปรุงแต่งอาหารทะเล	o		
3. อุตสาหกรรมปลาป่น	o		
4. อุตสาหกรรมต่อและซ่อมแซม เรือประมง	o		
5. อุตสาหกรรมน้ำแข็ง	o	o	
6. อุตสาหกรรมอาหารกระป๋อง		o	o
7. อุตสาหกรรมห้องเย็น	o	o	o

ตารางที่ 5.3 จำนวนแรงงานต่ำสุดและสูงสุด/โรงงานของอุตสาหกรรมที่
เกี่ยวเนื่องกับการประมงในเขต อ.เมืองสมุทรสาคร

ประเภทของอุตสาหกรรม	จำนวนแรงงาน ต่ำสุด/โรงงาน (คน)	จำนวนแรงงาน สูงสุด/โรงงาน (คน)
1. อุตสาหกรรมน้ำปลา	5	13
2. อุตสาหกรรมถนอมและปรุงแต่งอาหารทะเล	4	10
3. อุตสาหกรรมปลาป่น	7	32
4. อุตสาหกรรมต่อและซ่อมแซม เรือประมง	9	17
5. อุตสาหกรรมน้ำแข็ง	10	50
6. อุตสาหกรรมอาหารกระป๋อง	80	300
7. อุตสาหกรรมห้องเย็น	40	200

5.4 ประเภทของอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องกับการประมง

5.4.1 อุตสาหกรรมซ่อมแซมเครื่องเรือและอุปกรณ์ประมง

อุตสาหกรรมประเภทนี้ สัตเป็นอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการประมงในลักษณะความสัมพันธ์ด้านหลัง (Backward linkage) กล่าวคือเป็นอุตสาหกรรมที่สนับสนุนให้กิจการประมงดำเนินกิจการได้เช่นเดียวกับโรงงานผลิตน้ำแข็ง เป็นต้น

5.4.1.1 จำนวนของอุตสาหกรรม

เนื่องจากในเขตชุมชนเมืองสมุทรสาคร มีผู้ประกอบการอาชีพประมงมาก อุตสาหกรรมซ่อมแซมเครื่องเรือและอุปกรณ์ประมง จึงกระจุกตัวอยู่ในตำบลมหาชัย ตำบลท่าฉลอม และตำบลโกรกกราก หรือกระจุกตัวอยู่ในเขตเทศบาลเป็นส่วนใหญ่ อุตสาหกรรมประเภทนี้จะมีเป็นจำนวน 31 แห่ง ในปี 2521 แต่จะมีอู่ต่อเรืออยู่ประมาณ 3 แห่ง เท่านั้น นอกนั้นเป็นอู่ซ่อมแซมผลิตเครื่องเรือและอุปกรณ์ประมง เนื่องจากอุตสาหกรรมประมงต้องประสบกับภาวะที่น้ำมันมีราคาสูงขึ้น ปริมาณการต่อเรือจึงลดลง อู่ต่อเรือจึงได้ปิดกิจการไปมาก แต่อย่างไรก็ตาม จากการสอบถามจากผู้ประกอบการอู่ต่อเรือ ในการสำรวจภาคสนามกล่าวว่า จากปี 2516 ซึ่งเป็นปีที่เริ่มมีการประกาศขึ้นราคาน้ำมันเป็นปีแรก จนถึงปี พ.ศ. 2520 ยังคงมีการต่อเรือประมงใหม่อยู่ เพื่อเตรียมรับสถานการณ์น้ำมันมีราคาแพงด้วยการต่อเรือประมงให้มีขนาดใหญ่มากขึ้น และมีความจุมากขึ้น เพื่อให้สามารถบรรทุกสัตว์น้ำได้มากขึ้น คู่กับค่าน้ำมันในแต่ละเที่ยว

5.4.1.2 แรงงานในอุตสาหกรรม

อุตสาหกรรมอู่ต่อ ซ่อมแซมเรือและอุปกรณ์ประมงสัตเป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็ก โดยเฉลี่ยอู่ต่อเรือจะมีแรงงานประมาณ 8-10 คน สำหรับโรงงานซ่อมแซมเครื่องเรือและอุปกรณ์ประมงจะใช้แรงงานเหล่านี้ จะเป็นแรงงานชายในท้องถิ่นที่มีความสามารถในงานช่างไม้ เป็นส่วนมาก นอกจากนั้นก็จะมีแรงงานจากต่างถิ่น ซึ่งเป็นแรงงานไร้ฝีมือ และรับค่าจ้างเป็นรายวันในอัตราต่ำสุดที่รัฐบาลกำหนดพร้อมที่พักและอาหาร ส่วนช่างไม้ที่มีความชำนาญจะได้ค่าจ้างไม่ต่ำกว่าวันละ 200 บาท

ตารางที่ 5.4 จำนวนโรงงานและแรงงานของอุตสาหกรรมต่อและซ่อมแซมเรือประมง
พ.ศ. 2521

ประเภทอุตสาหกรรม	จำนวน	จำนวนแรงงาน			ที่ตั้ง				
		ย้าย	หญิง	รวม	มหาชัย	ท่าฉลอม	โกรกกราก	บางหญ้า-แพรง	ท่าสิน
อุตสาหกรรมต่อซ่อม แซมเรือประมง และ เครื่องยนต์	31	203	-	203	12	3	11	3	2
				203					

ที่มา : ที่ว่าการอำเภอเมืองสมุทรสาคร

5.4.1.3 แหล่งที่ตั้ง

อุตสาหกรรมต่อเชื่อมแชนเรือประมงมีความจำเป็นที่จะต้องมีที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำหรือคลอง เพื่อความสะดวกในการให้บริการแก่เรือประมงและในการนำเรือที่ต่อใหม่ลงสู่แม่น้ำ อุตสาหกรรมจะต้องการขนาดพื้นที่มากกว่า โรงงานต่อเชื่อมแชนเรือและอุปกรณ์ประมง เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ต้องการพื้นที่เป็นลานกว้าง โดยเฉลี่ยจะมีความหนาแน่นที่ 2 ไร่' สำหรับพื้นที่โดยเฉลี่ยของอุตสาหกรรมต่อเชื่อมแชนเรือและอุปกรณ์ประมงจะใช้เพียง 13 ไร่เท่านั้น

5.4.1.4 ตลาด

อุตสาหกรรมต่อเรือในชุมชนเมืองสมุทรสาครเป็นที่รู้จักของผู้ประกอบการประมงตามจังหวัดอื่น ๆ ทั่วไป เนื่องจากการประกอบอาชีพต่อเรือในชุมชนสมุทรสาครมักจะทำกันในลักษณะสืบต่อจากบรรพบุรุษ กล่าวคือมีระยะเวลาดำเนินงานมาแล้วไม่ต่ำกว่า 20 ปี ผลงานจึงเป็นที่ไว้วางใจของ ผู้ประกอบการประมงจากจังหวัดใกล้เคียงให้การต่อเรือประมงให้ เช่น ผู้ประกอบการประมงจังหวัดสมุทรปราการ สมุทรสงคราม และเพชรบุรี เป็นต้น การต่อเรือแต่ละลำจะใช้เวลาประมาณ 6 เดือน ในขนาดเรือ 20 วา จะต้องใช้ไม้เป็นจำนวน 2,000 ลูกบาศก์ฟุต ไม้ที่ใช้เป็นไม้ตะเคียนและไม้ประดู่ คิดเป็นราคาไม้ประมาณล้านกว่าบาท เจ้าของเรือจะเป็นผู้ซื้อไม้เองจากบ้านไม้ในกรุงเทพฯ บริเวณดาวคะนอง และทำการขนส่งทางเรือโดยล่องมาตามลำคลองจนถึงคลองมหาชัย ค่าจ้างต่อเรือประมาณลำละสองแสนบาท

5.4.2 อุตสาหกรรมผลิตน้ำแข็ง

อุตสาหกรรมผลิตน้ำแข็งเป็นอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับอุตสาหกรรมประมงที่มีลักษณะแตกต่างไปจากอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการประมงประเภทอื่น ๆ ที่รับผลผลิตจากอุตสาหกรรมประมงไปใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิต หรือทำการแปรรูปไปในลักษณะต่าง ๆ แต่โรงงานน้ำแข็งจะมีความสัมพันธ์ด้านหลังกับอุตสาหกรรมประมง (Backward Linkage) กล่าวคือ โรงงานน้ำแข็งจะส่งผลผลิตเพื่อสนับสนุนให้อุตสาหกรรมประมงดำเนินกิจการต่อไปได้ และน้ำแข็งก็นับเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อกิจการประมงด้วย

5.4.2.1 จำนวน ขนาด และปริมาณการผลิต

เนื่องจากในเขตพื้นที่ตำบลมหาชัยมีท่าเทียบเรือประมงขนาดใหญ่ขององค์การสะพานปลา เรือทุกลำที่นำ อาสัตว์น้ำขึ้นท่าเทียบเรือแห่งนี้ จะจอดพักเรือเพื่อทำการซ่อมแซมเรือซื้อ ลับียงอาหารและน้ำแข็งเพื่อเตรียมตัวออกทะเลในครั้งต่อไป ดังนั้น ในเขตเทศบาลและตำบลใกล้เคียง จะมีโรงงานน้ำแข็งเพื่อให้บริการแก่เรือประมงเป็นจำนวนถึง 11 แห่ง หรือประมาณร้อยละ 10.69 ของอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมประมงที่มีทั้งหมดในเขตอำเภอเมือง ขนาดของอุตสาหกรรมน้ำแข็งในเขตอำเภอเมือง จะมีพื้นที่โรงงานเฉลี่ยประมาณ 2 ไร่ สดเป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็ก คือมีการใช้แรงงานไม่เกิน 50 คน มีจำนวน 10 แห่ง อีกหนึ่งแห่งเป็นโรงงานน้ำแข็งขนาดกลาง สำหรับปริมาณน้ำแข็งที่โรงงานแต่ละแห่งผลิตออกจำหน่ายนั้น บ่มขึ้นกับกำลังผลิตของโรงงานเป็นสำคัญ โดยเฉลี่ยแล้วโรงงานน้ำแข็งแต่ละแห่งในเขตอำเภอเมืองสมุทรสาคร จะมีกำลังผลิตได้วันละ 150 ตัน ดังนั้น ใน 1 วัน โรงงานน้ำแข็งในเขตอำเภอเมืองฯ จะมีปริมาณน้ำแข็งเพื่อให้บริการแก่เรือประมงได้ถึง 1650 ตัน

ตารางที่ 5.5 จำนวนโรงงานและแรงงานของอุตสาหกรรมผลิตน้ำแข็งใน
เขตอำเภอเมืองสมุทรสาคร พ.ศ. 2521

ชื่อโรงงาน	จำนวนแรงงาน			ที่ตั้ง
	ชาย	หญิง	รวม	
1 บริษัท ส.โรวา จำกัด	26	-	26	341 ถ.สุขุมวิท ต.มหาชัย
2 บริษัท สัมพันธภาพประมง จำกัด	13	-	13	222/2 ถ.โกรกกราก ต.โกรกกราก
3 บริษัท น้ำแข็งประมงสมุทรสาคร จำกัด	10	-	10	ถ.เอกชัย ต.ท่าจีน
4 บริษัท น้ำแข็งเกล็ดมหาชัยการประมง จำกัด	14	-	14	1024/12 ถ.โรงไฟฟ้า ต.มหาชัย
5 บริษัท มิตรสาคร จำกัด	17	-	17	1022/4 ถ.โรงไฟฟ้า ต.มหาชัย
6 มิตรนาวา	12	-	12	55/3 คลองมหาชัย ต.มหาชัย
7 โรงน้ำแข็งมหาชัย	50	-	50	1082 ถ.โรงไฟฟ้า ต.มหาชัย
8 บริษัท ท่งเองสิน จำกัด	10	-	10	24 ถ.ถวาย ต.ท่าฉลอม
9 โรงน้ำแข็งมิตรภาพ	20	-	20	ถนนเข้าวัดโกรกกราก ต.โกรกกราก
10 มงคลพิทยวาร	33	-	33	ถนนสุขุมวิท ต.มหาชัย
11 ห้างหุ้นส่วนจำกัดห้องเย็นน้ำแข็งล้อย	16	-	16	980 ถ.โรงไฟฟ้า ต.มหาชัย
	221	-	221	

ที่มา : สำนักงานอำเภอเมืองสมุทรสาคร

5.4.2.2 แหล่งที่ตั้ง

โรงงานน้ำแข็งที่ผลิตน้ำแข็งเพื่อใช้ในกิจการประมงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำ เพื่อความสะดวกในด้านการขนถ่ายน้ำแข็งลงเรือประมงซึ่งเท่ากับเป็นการตัดค่าใช้จ่ายของโรงงานในด้านค่าขนส่งลงได้มาก โรงงานน้ำแข็งในเขตอำเภอเมืองสมุทรสาครทั้ง 11 แห่ง ซึ่งตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำท่าจีนในระยะทางที่ไม่ห่างจากท่าเทียบเรือประมงมากนัก และบริเวณริมฝั่งคลองมหาชัย ซึ่งจะมีลักษณะการกระจุกตัวอยู่ในพื้นที่ตำบลมหาชัยถึง 7 แห่ง ทั้งตามริมฝั่งแม่น้ำท่าจีน และบริเวณปากคลองมหาชัย นอกจากนั้นจะกระจายอยู่ตามริมฝั่งแม่น้ำท่าจีนในเขตพื้นที่ตำบลโกรกกราก 2 แห่ง และริมฝั่งแม่น้ำท่าจีนในเขตตำบลท่าจีน และตำบลท่าฉลอมอีกตำบลละ 1 แห่ง

โรงงานน้ำแข็งจำนวน 2 แห่ง ซึ่งมีที่ตั้งอยู่บริเวณปากคลองมหาชัยนั้น จัดเป็นโรงงานน้ำแข็งรุ่นเก่า ซึ่งปัจจุบันกำลังประสบปัญหาในด้านที่ตั้งอย่างมาก เพราะเรือประมงขนาดใหญ่ไม่สามารถเข้าคลองมหาชัยเพื่อไปรับน้ำแข็งได้ โรงงานน้ำแข็งเหล่านี้จึงสามารถให้บริการแก่เรือประมงขนาดเล็กได้เท่านั้น สำหรับโรงงานน้ำแข็งที่สร้างขึ้นใหม่ส่วนใหญ่จะกระจายตัวออกไปจากตำบลมหาชัย คือไปตั้งอยู่ในตำบลท่าจีน และตำบลโกรกกราก เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม โรงงานน้ำแข็งเหล่านี้ก็จะมีที่ตั้งไม่ห่างจากท่าเทียบเรือขององค์การสะพานปลามากนัก จนถึงกับเป็นอุปสรรคให้เรือประมงต้องสิ้นเปลืองทั้งเวลาและน้ำมันในการมารับน้ำแข็ง

5.4.2.3 ผู้ประกอบกิจการและระยะเวลาดำเนินการ

อุตสาหกรรมผลิตน้ำแข็งนับเป็นอุตสาหกรรมที่เก่าแก่ควบคู่มากับกิจการประมงอวนลากหน้าดิน ดังนั้น จึงสามารถแยกประเภทโรงงานน้ำแข็งในเขตอำเภอเมืองฯ ออกเป็น 2 พวกใหญ่ ๆ ตามระยะเวลาของการดำเนินการ กล่าวคือ จำนวนครึ่งหนึ่งของโรงงานจะมีระยะเวลาดำเนินการมานานกว่า 10 ปี อีกครึ่งหนึ่งได้เริ่มดำเนินการเมื่อปี 2518 และ 2519

ในด้านผู้ประกอบการโรงงานน้ำแข็งจะเป็นชาวสงขลารัฐสมุทร
สาครโดยกำเนิดร้อยละ 58 อีกร้อยละ 42 จะเป็นผู้ที่เคยประกอบกิจการโรงงานน้ำแข็งมา
แล้วจากจังหวัดอื่น ๆ เช่น จากจังหวัดสุพรรณบุรี นครราชสีมา และย้ายมาลงทุนเปิดกิจการ
ในเขตอำเภอเมืองสมุทรสาคร ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นโรงงานน้ำแข็งรุ่นใหม่

5.4.2.4 แรงงานในอุตสาหกรรม

โรงงานผลิตน้ำแข็ง เป็นอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการ
ประมง ประเภทที่ไม่ต้องการแรงงานมากนัก จากจำนวนโรงงานน้ำแข็ง 11 แห่ง จะมีแรง
งานรวมทั้งสิ้น 221 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 8.95 ของแรงงานในภาคอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง
เนื่องกับการประมงทั้งหมดในเขตอำเภอเมือง ทั้งหมดเป็นแรงงานย้าย โรงงานน้ำแข็งจะ
ใช้แรงงานต่ำสุด 10 คน สูงสุด 50 คน

แรงงานในโรงงานผลิตน้ำแข็ง แต่ละแห่งสามารถแยกตาม
ลักษณะการทำงานได้เป็น 2 ประเภท คือ 1) แรงงานในส่วนผลิตน้ำแข็ง และ 2) แรงงาน
ในส่วนลำเลียงน้ำแข็งลงเรือประมง แรงงานประเภทหลังจะมีจำนวนมากกว่า เพราะเป็น
งานหนักและต้องใช้เวลาหมดระวังอย่างมากจึงจะไม่เกิดอันตรายจากน้ำแข็งหล่นทับ แรงงาน
ประเภทนี้จะทำงานกันเป็นทีม ทีมละ 10-20 คน มีหัวหน้าทีม รับจ้างประจำอยู่กับโรงงาน
น้ำแข็งแห่งใดแห่งหนึ่ง จะรับเหมาเอาน้ำแข็งลงเรือในราคาถังละ 2 บาท ดังนั้น ผู้ประกอบ
กิจการทำน้ำแข็งจะไม่มีภาระกับแรงงานประเภทนี้เลย เพราะการสดหาคนงานจะเป็นหน้าที่
ของหัวหน้าทีมซึ่งส่วนใหญ่แรงงานประเภทนี้จะเป็นแรงงานจากต่างท้องถิ่นทั้งสิ้น สำหรับแรง
งานประเภทแรก ผู้ประกอบการน้ำแข็งจะหามาเอง และมักนิยมจ้างคนในท้องถิ่นเป็นส่วน
มากแรงงานประเภทนี้จะมีหน้าที่คอยควบคุมเครื่องจักรผลิตน้ำแข็งตามจุดต่าง ๆ เท่านั้น โรง
งานแต่ละแห่งจึงมีแรงงานประเภทนี้ประมาณ 5-10 คน ส่วนโรงงานที่ผลิตน้ำแข็งออกมาใน
ลักษณะเป็นเกล็ด จะมีความต้องการแรงงานในสัดส่วนที่น้อยกว่าโรงงานผลิตน้ำแข็งเป็นก้อน
ทั้งนี้ เพราะในขั้นตอนการขนถ่ายน้ำแข็งลงเรือ นั้น จะใช้ระบบสายพานส่งน้ำแข็งจากโรงงาน
ถึงเรือประมงเลย ซึ่งสามารถประหยัดการใช้แรงงานได้มาก

5.4.2.5 ตลาดของอุตสาหกรรมน้ำแข็ง

โรงงานทำน้ำแข็งเป็นอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผลิตของกิจการประมงโดยเฉพาะอย่างยิ่งการประมงอวนลาก ซึ่งนับเป็นลูกค้ารายใหญ่ที่ใช้น้ำแข็งอย่างสม่ำเสมอและครั้งละเป็นจำนวนมาก เรือประมงอวนลากขนาดใหญ่จะใช้น้ำแข็งเพื่อออกทะเลแต่ละครั้งเป็นจำนวนถึง 400-500 ถัง หรือคิดเป็นน้ำหนักประมาณ 100 ตัน ส่วนเรืออวนลากขนาดเล็กจะใช้น้ำแข็งครั้งละ 100-200 ถัง หรือประมาณ 50 ตัน โรงงานน้ำแข็งทุกแห่งในเขตอำเภอเมืองสมุทรสาคร จะมีบัญชีรายชื่อของเรือที่เป็นลูกค้าประจำ เจ้าของเรือจะเป็นผู้แจ้งมายังโรงงานถึงวันที่เรือของตนจะเข้าเทียบท่าขึ้นปลาเพื่อให้โรงงานน้ำแข็งได้เตรียมผลิตหรือทำการสำรองน้ำแข็งตามที่ต้องการไว้ให้ เรือจะได้ไม่ต้องเสียเวลาในการรอคอย ลักษณะการซื้อขายที่นิยมปฏิบัติกันก็คือ น้ำแข็งที่โรงงานน้ำแข็งแต่ละแห่งมีอยู่นั้นจะต้องขายให้กับเรือที่เป็นลูกค้าประจำก่อนเสมอ

โรงงานน้ำแข็งในเขตอำเภอเมืองสมุทรสาคร จะมีเพียง 3 แห่งที่ผลิตน้ำแข็งเพื่อการบริโภคภายในท้องถิ่นควบคู่ไปกับการผลิตน้ำแข็งเพื่อให้บริการแก่เรือประมง แต่การผลิตน้ำแข็งเพื่อการบริโภค จะผลิตเพียงร้อยละ 10-20 ของผลผลิตของแต่ละโรงงานเท่านั้น ส่วนใหญ่แล้วโรงงานน้ำแข็งในเขตอำเภอเมืองสมุทรสาคร จะผลิตน้ำแข็งเพื่อใช้ในกิจการประมงเป็นหลักเท่านั้น น้ำแข็งที่ใช้รักษาความสดของอาหารทะเลหรือที่เรียกกันว่าน้ำแข็งตองปลาดี โรงงานน้ำแข็งโดยทั่วไปจะผลิตออกมาในลักษณะเป็นก้อนขนาดกว้าง 20 เซนติเมตร ยาว 40 เซนติเมตร สูงประมาณ 1 เมตร ซึ่งนิยมเรียกน้ำแข็งที่อยู่在这种ลักษณะนี้ว่าตองหรือตอง น้ำแข็งจะถูกบรรจุลงไว้ในห้องที่สามารถเก็บความเป็นไต้ได้ทั้งองเรือ เวลาต้องการจะใช้น้ำแข็งเพื่อตองปลาก็จะต้องนำมากับด้วยเครื่องขนน้ำแข็งที่มีอยู่ประจำเรือแต่ละลำก่อน มีโรงงานน้ำแข็งในเขตอำเภอเมืองสมุทรสาคร 2 แห่ง ซึ่งจัดเป็นโรงงานน้ำแข็งรุ่นใหม่ จะผลิตน้ำแข็งออกมาในลักษณะที่แตกต่างไปจากโรงงานอื่น คือ มีลักษณะเป็นเกล็ดน้ำแข็ง สามารถนำไปใช้ได้สะดวกกว่าเพราะไม่ต้องนำไปบด

วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตน้ำแข็งนั้นมีไม่มาก โรงงานแต่ละแห่ง จะมีบ่อน้ำบาดาลอยู่ 2-3 บ่อ ใช้กระแสไฟฟ้าในการหมุนเครื่องจักรผลิตน้ำแข็ง นอกจากนี้ ยังมีค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เช่น แอมโมเนีย เกสโอ ตลอดจนค่าแรงงาน ซึ่งผลผลิตจะขายในราคา ถังละ 30 บาท

5.4.3 อุตสาหกรรมห้องเย็น

อุตสาหกรรมห้องเย็นในเขตอำเภอเมืองสมุทรสาคร มีการดำเนินงาน แตกต่างกันไปเป็น 3 ประเภท กล่าวคือ

1. ห้องเย็นที่มีการดำเนินงานจัดส่งอาหารทะเลแช่แข็งไปขายยังตลาด ต่างประเทศโดยเฉพาะ
2. ห้องเย็นที่จัดส่งปลาแช่เย็นไปขายยังตลาดในลุ่มภูมิภาค ควบคู่ไปกับการรับฝากสัตว์น้ำจากชาวประมงด้วย
3. ห้องเย็นที่มีลักษณะเป็นห้องเย็นบริการรับฝากสัตว์น้ำจากชาวประมง รวมทั้งจากโรงงานแปรรูปสัตว์น้ำโดยเฉพาะโรงงานปลากระป๋องที่ไม่มีห้องเย็นของตนเอง แต่ต้องการเก็บรักษาสัตว์น้ำที่ประมงมาได้ไว้เป็นวัตถุดิบป้อนโรงงาน

5.4.3.1 จำนวนและขนาดของอุตสาหกรรมห้องเย็น

อุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องกับอุตสาหกรรมประมงประเภทห้องเย็น จะมีจำนวน 6 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 5.8 ของอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องทุกประเภทในเขต อำเภอเมืองสมุทรสาคร เป็นห้องเย็นประเภทที่ 1 จำนวน 3 แห่ง ประเภทที่ 2 จำนวน 2 แห่ง และประเภทที่ 3 จำนวน 1 แห่ง มีขนาดพื้นที่โดยเฉลี่ยโรงงานละ 1.7 ไร่ ขนาด ความจุของห้องเย็นเฉลี่ยโรงงานละ 295 ตัน ซึ่งแต่ละแห่งจะมีความสามารถทำการแช่แข็ง ได้ประมาณ 15 ตันต่อวัน จากการสำรวจภาคสนาม ปี 2522 มีอุตสาหกรรมห้องเย็นถึง 3 แห่ง หรือจำนวนครึ่งหนึ่งของห้องเย็นที่มีทั้งหมดในเขตอำเภอเมืองที่ต้องการที่จะขยายความจุ และความสามารถทำการแช่แข็งของโรงงานให้มากขึ้นอีกประมาณ 1 เท่าตัว หากพิจารณา เพื่อกำหนดขนาดของโรงงานตามมาตรฐานกรมโรงงาน อุตสาหกรรมห้องเย็นในเขตอำเภอ เมืองสมุทรสาครส่วนใหญ่จะเป็นโรงงานขนาดกลาง โดยจะมีโรงงานขนาดใหญ่และขนาดเล็ก อีกอย่างละ 1 แห่ง

ตารางที่ 5.6 จำนวนโรงงานและแรงงานของอุตสาหกรรมห้องเย็นในเขตอำเภอเมือง
สมุทรสาคร พ.ศ. 2521

	โรงงาน	จำนวนคนงาน			ที่ตั้ง
		ชาย	หญิง	รวม	
1	บริษัท ส.ชัยวาริ จำกัด	20	20	40	271/32 ถ. เต็มบางวิท ต.มหาชัย
2	บริษัท อุตสาหกรรมห้องเย็นสินสมุทร จำกัด	25	75	100	57/1 ถ. เอกชัย ต. โคกขาม
3	บริษัท ชัยนาวิห้องเย็น จำกัด	40	160	200	50/10 ถ. โรงไฟฟ้า ต. ท่าจีน
4	ห้างหุ้นส่วนจำกัด ห้องเย็นน้ำแข็ง สหาย	15	35	50	980/5 ถ. โรงไฟฟ้า ต.มหาชัย
5	บริษัทน้ำแข็งเกล็ดมหาชัยการประมง จำกัด	20	30	50	1024/12 ถ. โรงไฟฟ้า ต.มหาชัย
6	บริษัท ห้องเย็นท่าฉลอม จำกัด	20	40	50	85 ถ. ถวาย ต.ท่าฉลอม
		140	360	500	

ที่มา : ที่ว่าการอำเภอเมืองสมุทรสาคร

5.4.3.2 แหล่งที่ตั้ง

ห้องเรียนในเขตอำเภอเมืองสมุทรสาครส่วนใหญ่จะกระจุกตัวอยู่ในเขตเทศบาลในพื้นที่ตำบลมหาชัย 3 แห่ง ตำบลท่าฉลอม 1 แห่ง อีก 2 แห่ง จะอยู่บริเวณต่อเนื่องจากเทศบาลในพื้นที่ตำบลท่าจีนและตำบลโคกขาม แหล่งที่ตั้งที่เหมาะสมสำหรับอุตสาหกรรมห้องเรียนนั้นจะเป็นบริเวณที่อยู่ใกล้ท่าเทียบเรือประมง ซึ่งถือเป็นแหล่งวัตถุดิบของโรงงานและต้องมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวก เพื่อการขนส่งวัตถุดิบให้เป็นไปด้วยความรวดเร็ว เพื่อป้องกันการเน่าเสีย ดังนั้น โรงงานห้องเรียนในเขตอำเภอเมืองฯ จะตั้งอยู่ริมถนนสายวัดป้อม-โรงไฟฟ้า ซึ่งเป็นถนนสายเดียวกับที่ท่าเทียบเรือประมงขององค์การสะพานปลาดังอยู่ ถึง 3 แห่ง อีก 2 แห่งจะอยู่ในแหล่งชุมชน ถ. เต็มบางวิท ในตำบลมหาชัย และ ถ. ถวาย ในตำบลท่าฉลอม สำหรับห้องเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลโคกขามนั้น แม้จะมีที่ตั้งห่างจากท่าเทียบเรือประมงไปบ้าง แต่การขนส่งวัตถุดิบก็สามารถทำได้สะดวกตามเส้นทางถนนสายเอกชัย

5.4.3.3 ระยะเวลาในการดำเนินงาน

ในระยะก่อนปี 2515 อุตสาหกรรมห้องเรียนในเขตอำเภอเมืองสมุทรสาครจะมีเพียง 1 แห่งเท่านั้น หลังจากนั้นมาในปี 2518-2519 จะมีอุตสาหกรรมห้องเรียนเพิ่มขึ้นอีก 3 แห่ง และในปี 2520-2522 อีก 2 แห่ง

5.4.3.4 แรงงานในอุตสาหกรรมห้องเรียน

อุตสาหกรรมห้องเรียนเป็นอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประมงที่ต้องการใช้แรงงานจำนวนมาก ดังจะเห็นได้จากจำนวนแรงงานซึ่งอยู่ในภาคอุตสาหกรรมห้องเรียน จะมีจำนวน 500 คน จากจำนวนอุตสาหกรรมห้องเรียน 6 แห่ง หรือคิดเป็นประมาณร้อยละ 20.25 ของจำนวนแรงงานของอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการประมงทั้งหมดในเขตอำเภอเมืองฯ อุตสาหกรรมห้องเรียนที่มีจำนวนแรงงานตกลูกจะมีแรงงาน 50 คน/โรงงาน สูงสุดจะใช้แรงงานถึง 200 คน/โรงงาน แรงงานส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานหญิง เนื่องจากลักษณะของงานเป็นงานต้องการฝีมือ และความปราณีตในการจ้าง คัดขนาดและบรรจุหีบห่อ จึงเห็นได้ว่าในภาคอุตสาหกรรมห้องเรียนซึ่งมีจำนวนแรงงานรวม 500 คน จะเป็นแรงงานชายเพียง 150 คน แรงงานหญิงถึง 400 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 72 ของจำนวนแรงงานทั้งหมด อุตสาหกรรมห้องเรียนในเขตอำเภอเมือง

สมุทรสาคร แม้ว่าจะนิยมการจ้างแรงงานในท้องถิ่นเป็นส่วนมาก กล่าวคือมีสัดส่วนการจ้าง
 แรงงานในท้องถิ่นร้อยละ 60 ต่อแรงงานต่างถิ่นร้อยละ 40 ทั้งนี้เป็นเพราะแรงงานของท้องถิ่น
 เป็นแรงงานที่มีความถนัดในการล้างและแยกส่วนอาหารทะเลชนิดต่าง ๆ แต่แรงงานในท้องถิ่นมีไม่
 เพียงพอกับความต้องการของโรงงาน จึงต้องจ้างแรงงานต่างถิ่นมาเพิ่มเติมด้วย ซึ่งส่วนใหญ่จะหา
 มาจากจังหวัดสมุทรสงคราม สมุทรปราการ จังหวัดใกล้เคียงอื่น ๆ รวมทั้งจากกรุงเทพมหานครด้วย
 และเป็นที่น่าสังเกตว่า โรงงานห้องเย็นหลายแห่งในเขตอำเภอเมืองสมุทรสาคร ไม่นิยมจ้างแรง
 งานจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือเลย ทั้งแรงงานชายและแรงงานหญิง โดยให้เหตุผลว่าเป็นแรง
 งานที่ฝึกหดยาก และผลงานทำได้ไม่ปราณีตเท่าที่โรงงานต้องการ

5.4.3.5 ตลาดและปริมาณการผลิต

อุตสาหกรรมห้องเย็นจะมีประเทศญี่ปุ่นเป็นตลาดรับซื้อสัตว์น้ำประเภท
 กุ้ง และปลาหมึก เป็นจำนวนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ฮ่องกง และสหรัฐอเมริกา สำหรับตลาด
 ในยุโรปจะมี อิตาลี และสเปน รับซื้อสัตว์น้ำประเภท กุ้ง และหอย ปริมาณส่งออกต่างประเทศจะ
 มีปริมาณที่ไม่แน่นอน แต่จะขึ้นกับการสั่งซื้อของตลาดต่างประเทศซึ่งจะมีความต้องการที่ไม่สม่ำเสมอ
 โดยเฉลี่ยจะมีปริมาณการส่งออกเฉลี่ย โรงงานละ 85 ตัน/เดือน การส่งสินค้าไปยังตลาดต่าง
 ประเทศจะส่งไปโดยทางเรือ ประมาณเดือนละ 4-6 ครั้ง และจะเสียค่าขนส่งไปยังญี่ปุ่น และ
 ฮ่องกง ประมาณ 3 บาทต่อน้ำหนักสัตว์น้ำ 1 กิโลกรัม และราคาประมาณ 7 บาทต่อ 1 กิโลกรัม
 เมื่อส่งไปยังสหรัฐอเมริกาและประเทศอื่น ๆ ในยุโรป แม้ว่าอุตสาหกรรมห้องเย็นจะมีค่าใช้จ่าย
 ในด้านค่าขนส่งที่สูงมาก ประกอบกับสินค้าเมื่อผ่านกรรมวิธีทำความสะอาดแล้วจะมีน้ำหนักลดลงครึ่ง
 หนึ่งก็ตาม ทางโรงงานก็ยังคงมีกำไรอยู่มาก เนื่องจากสามารถซื้อวัตถุดิบจากท่าเทียบเรือได้ใน
 ราคาถูก เช่น ซื้อปลาหมึกสดได้กิโลกรัมละ 20-30 บาท จะขายได้ในตลาดต่างประเทศกิโลกรัม
 ละ 120 บาท เป็นต้น

สำหรับอุตสาหกรรมห้องเย็นเป็นประเทศที่ส่งสินค้าสัตว์น้ำแช่เย็นออก
 ขายยังตลาดในส่วนภูมิภาคต่าง ๆ นั้น โดยเฉลี่ยจะมีปริมาณการส่งออกขายโรงงานละ 65 ตันต่อ
 เดือน สินค้าส่วนใหญ่จะถูกส่งไปยังภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดที่เป็นตลาด
 รับซื้อแหล่งใหญ่ ๆ ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย จุฬารัตน์ นครราชสีมาและอุดรธานี

จุดล่าหกรรรมห้องเป็นเป็นจุดล่าหกรรรมที่เกี่ยวเนื่องกับการประมงที่รับซื้อสัตว์น้ำประเภท กุ้ง ปู ปลาหมึกสด และปลาบางชนิด รวมทั้งการให้บริการรับฝากสัตว์น้ำที่ชาวประมงจับมาได้มาก แต่ราคาสัตว์น้ำในตลาดในวันที่เรือเข้าเทียบท่าไม่สูงเท่าที่ชาวประมงพอใจ ก็สามารถให้ห้องเป็นเก็บรักษาสัตว์น้ำไว้ได้โดยเสียค่าบริการประมาณ 0.60-1 บาทต่อสัตว์น้ำ 1 กิโลกรัม ซึ่งค่าบริการนี้จะแตกต่างกันไปตามความยากง่ายของการเก็บรักษาสัตว์น้ำแต่ละประเภท ส่วนมากสินค้าสัตว์น้ำที่ถูกนำมาเก็บรักษาไว้ในห้องเป็น จะเป็นสัตว์น้ำที่มีราคาและเป็นที่นิยม เช่น ปลาโอ ปลาช่อน ปลาชุก เป็นต้น ดังนั้น ราคาของสัตว์น้ำเหล่านี้จึงค่อนข้างล่ำค่าเสมอตลอดปี จึงนับได้ว่ากิจการของจุดล่าหกรรรมห้องเป็นเป็นประโยชน์ต่อชาวประมงโดยตรง และแนวโน้มของการขยายตัวของจุดล่าหกรรรมห้องเป็นเป็นไปในลักษณะที่สูงมาก กล่าวคือได้มีเอกชนขออนุญาตต่อทางราชการเมื่อปี พ.ศ. 2522 เพื่อทำการก่อสร้างห้องเป็นขึ้นอีก 5 แห่งในเขตพื้นที่ตำบลนาต 2 แห่ง ตำบลท่าทราย 2 แห่ง และตำบลท่าจีนอีก 1 แห่ง การขออนุญาตสร้างห้อง เป็นเหล่านี้มีทั้งเพื่อให้บริการรับฝากสัตว์น้ำจากชาวประมงและห้องเป็นเพื่อการส่งสัตว์น้ำออกตลาดต่างประเทศโดยเฉพาะ

5.4.4 จุดล่าหกรรรมปลาปน

โรงงานปลาปน เป็นจุดล่าหกรรรมที่เกี่ยวเนื่องกับการประมงที่มีความสัมพันธ์ด้านหน้ากับจุดล่าหกรรรมประมง (Forward Linkage) กล่าวคือ จะรับซื้อสัตว์น้ำเฉพาะปลาตัวเล็ก ๆ ที่เรียกว่า ปลาเปิด ซึ่งจะได้อมาจากการทำประมงอวนลากหน้าดินเท่านั้น ปลาเหล่านี้จะถูกนำมาใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตปลาปน สำหรับนำไปใช้เป็นส่วนผสมของอาหารสัตว์ จุดล่าหกรรรมผลิตปลาปนนี้ถือกันว่าเป็นจุดล่าหกรรรมเพียงประเภทเดียวที่ช่วยให้กิจการประมงอวนลากมีรายได้อย่างล่ำค่าเสมอจากปลาตัวเล็ก ๆ ที่ติดมากับเครื่องมือประมงอวนลากหน้าดินครั้งละ เป็นจำนวนมากอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

5.4.4.1 จำนวน ขนาด และปริมาณการผลิต

โรงงานจุดล่าหกรรรมปลาปนในเขตอำเภอเมืองสมุทรสาครในปี 2521 มีจำนวน 14 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 13.59 ของจุดล่าหกรรรมเกี่ยวเนื่องกับการประมง

ตารางที่ 5.7 จำนวนโรงงานและแรงงานของอุตสาหกรรมปลาป่นในเขตอำเภอเมืองสมุทรสาคร
พ.ศ. 2521

	ชื่อโรงงาน	จำนวนแรงงาน			ที่ตั้ง
		ชาย	หญิง	รวม	
1	กิจเจริญ	11	2	13	212/3 ต.ท่าฉลอม
2	อุตสาหกรรมปลาป่นทำสิน	10	4	14	57 หลังวัดคลอง ต.ทำสิน
3	อุตสาหกรรมปลาป่นเอเชีย	8	-	8	99/3 ถ.เคอชฎก 1 ต.ท่าทราย
4	ทสิฐพาณิชย์	7	-	7	199/5 ถ.ถวาย ต.ท่าฉลอม
5	บริษัท แปรรูปสัตว์น้ำมหาชัย จำกัด	16	4	20	19 ทางเข้าวัดใหญ่ ถ.ธนบุรี-ปากท่อ ต.ทำสิน
6	ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลสหเจริญกิจ อุตสาหกรรม	19	-	19	94/4 ถ.เคอชฎก 1 ต.ท่าทราย
7	ห้างหุ้นส่วนจำกัดรวมมิตร โภคภัณฑ์	30	-	30	50/8 ถ.โรงไฟฟ้า ต.ทำสิน
8	บริษัท กรุงเทพมหานครประมง จำกัด	32	-	32	61/1 ถ.โกรกกราก ต.โกรกกราก
9	นิวัฒน์ปลาป่น	8	2	10	ถ.คลองบางหว้า ต.ทำสิน
10	ศิรชัยอุตสาหกรรม	15	-	15	ถ.โรงไฟฟ้า ต.มหาชัย
11	โรงงานปลาป่นสมุทรสาคร	15	-	15	840/4 ต.มหาชัย
12	ห้างหุ้นส่วนจำกัดอนุสรณ์ผลิตภัณฑ์ ปลาป่น	17	-	17	50/7 ถ.โรงไฟฟ้า ต.มหาชัย
13	สหมิตรปลาป่น	12	-	12	ถ.สำราญ ต.ทำสิน
14	บริษัท มหาชัยอาหารสัตว์ จำกัด	18	-	18	43 ถ.เคอชฎก ต.นาดี
		228	12	230	

ที่มา : ที่ว่าการอำเภอเมืองสมุทรสาคร

ทุกประเภทในเขตอำเภอเมืองฯ มีขนาดพื้นที่เฉลี่ยประมาณ 1.8 ไร่ ร้อยละ 50 ของโรงงานปลาป่น มีความต้องการขยายพื้นที่โรงงาน เนื่องจากมีพื้นที่เพียงพอสำหรับการขยายตัวและยังไม่มีปัญหาในด้านการหาซื้อวัตถุดิบ อุตสาหกรรมปลาป่นในเขตอำเภอเมืองฯจัดเป็นโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็กทั้งสิ้น เนื่องจากมีจำนวนแรงงานต่ำกว่า 50 คน โดยจะมีโรงงานที่ใช้แรงงานต่ำสุด 8 คน และโรงงานที่ใช้แรงงานสูงสุด 32 คน อย่างไรก็ตาม โรงงานปลาป่นในเขตอำเภอเมืองฯ ที่มีจำนวนแรงงานสูงกว่า 15 คน จะมีประมาณร้อยละ 57.14 ของจำนวนโรงงานปลาป่นทั้งหมด

โรงงานปลาป่นในเขตอำเภอเมืองฯ โดยเฉลี่ยจะมีเครื่องจักรผลิตปลาป่นโรงงานละ 2 ชุด ซึ่งเครื่องจักรแต่ละชุดจะประกอบด้วยเครื่องอบ และเครื่องบด ก้าวส่งผลิตของเครื่องจักรแต่ละชนิดจะผลิตปลาป่นได้วันละ 100-200 กระสอบ (1 กระสอบหนัก 90 กิโลกรัม) จากปริมาณปลาเป็ด 270 ตัน

5.4.4.2 ระยะเวลาดำเนินการ

โรงงานปลาป่นในเขตอำเภอเมืองสมุทรสาคร ซึ่งมีทั้งหมด 14 แห่งนี้ ประมาณร้อยละ 50 ของโรงงานเหล่านี้มีอายุการดำเนินการมาแล้วไม่ต่ำกว่า 5-8 ปี กล่าวคือได้ทำการก่อตั้งโรงงานในระหว่างปี พ.ศ. 2513-2515 และจำนวนโรงงานอีกครั้งหนึ่ง จะก่อสร้างขึ้นในระหว่างปี พ.ศ. 2519-2521 ระยะเวลาดำเนินการของอุตสาหกรรมปลาป่นพอจะนำมาใช้พิจารณาถึงความรุ่งเรืองของกิจการประมงอวนลากได้ เนื่องจากโรงงานปลาป่นต้องรับวัตถุดิบจากกิจการประมงอวนลากเท่านั้น และจะเห็นได้ว่าการมีโรงงานปลาป่นเพิ่มขึ้นในระยะที่ล่องระหว่างปี 2519-2521 เป็นระยะหลังที่มีการประกาศขึ้นราคาน้ำมันดีเซลในปี 2516 ไปแล้ว ซึ่งเท่ากับเป็นการแสดงให้เห็นว่า ในช่วงปีดังกล่าว กิจการประมงอวนลากยังคงดำเนินการไปได้ด้วยดี

5.4.4.3 แหล่งที่ตั้ง

โรงงานปลาป่นมีความจำเป็นจะต้องตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำ เพื่อความสะดวกในด้านการรับวัตถุดิบจากเรือประมง นอกจากนี้ ยังต้องอาศัยการคมนาคมทางบก เพื่อการขนส่งสินค้าออกขายอีกด้วย โรงงานปลาป่นยังมีข้อจำกัดในด้านที่ตั้งที่ไม่เหมาะสมจะอยู่ใกล้ชุมชน ทั้งนี้ เนื่องจากโรงงานปลาป่นเป็นอุตสาหกรรมประเภทที่ก่อให้เกิดปัญหาแก่สภาพแวดล้อมอันเนื่องมาจากกลิ่นและฝุ่นละอองของปลาป่น แม้กระนั้นก็ตาม โรงงานปลาป่นในเขตอำเภอเมืองฯ ส่วนมากจะมีที่ตั้งปะปนในเขตชุมชน โดยเฉพาะชุมชนที่กระจายตัวไปตามลำแม่น้ำท่าจีน ทั้งนี้ เนื่องจากความจำเป็นของโรงงานปลาป่นที่จะต้องตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำในระยะที่ไม่ห่างจากท่าเทียบเรือประมงมากนักเพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการขนถ่ายปลาเปิดจากเรือเข้าสู่โรงงาน หากโรงงานแห่งใดไม่มีที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำก็จะต้องเพิ่มค่าใช้จ่ายในการขนส่งวัตถุดิบที่จะต้องมาโดยทางรถยนต์ ดังนั้น เมื่อโรงงานปลาป่นมีความจำเป็นจะต้องตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำในบริเวณแหล่งชุมชน จึงเกิดเป็นปัญหาต่อสภาพแวดล้อมของชุมชนอื่น

โรงงานปลาป่นในเขตอำเภอเมืองฯ ร้อยละ 50 จะอยู่ในเขตเทศบาล กล่าวคือในพื้นที่ตำบลมหาชัย 3 แห่ง ตำบลท่าฉลอม 2 แห่ง และตำบลโกรกกรากอีก 1 แห่ง อีกร้อยละ 50 จะอยู่นอกเขตเทศบาลโดยจะกระจุกตัวอยู่ในพื้นที่ตำบลท่าจีนเป็นจำนวนมากที่สุดถึง 5 แห่ง ในตำบลท่าทราย 2 แห่ง และตำบลมาดี 1 แห่ง โรงงานปลาป่นทั้ง 14 แห่งนี้มีเพียง 3 แห่ง คือในตำบลท่าทราย 2 แห่ง และในตำบลมาดี 1 แห่ง ที่ไม่ได้ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำ แต่โรงงานเหล่านี้จะใช้การขนส่งทางถนนสายหลักของอำเภอเมืองฯ นั่นคือ ถนนสายเศรษฐกิจ 1 และถนนเอกชัย ตามลำดับ

5.4.4.4 แรงงานในอุตสาหกรรมปลาป่น

โรงงานปลาป่น เป็นอุตสาหกรรมที่ไม่ต้องการแรงงานมากนัก ทั้งนี้ เนื่องจากขั้นตอนในการผลิตส่วนใหญ่จะใช้เครื่องจักรตั้งแต่การใส่ระบบสายพานทำปลาเปิดจากเรือเข้าสู่โรงงาน นำปลาเข้าเครื่องอบแห้ง และเข้าเครื่องบด แรงงานในภาคอุตสาหกรรมปลาป่นจะมีทั้งหมด 230 หรือคิดเป็นร้อยละ 9.3 ของแรงงานทั้งหมดในภาคอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง

เนื่องกับการประมง แรงงานที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นแรงงานชายเพราะเป็นงานหนักประเภทป้อนวัตถุดิบให้เครื่องจักร ควบคุมเครื่อง บรรลุปลาปนลงกระสอบ และการขนขึ้นรถบรรทุก แต่ก็มีโรงงานปลาปนอยู่ 4 แห่ง ที่มีการจ้างแรงงานหญิงด้วย ทั้งนี้จะมีแรงงานหญิงในภาคอุตสาหกรรมปลาปนทั้งสิ้น 12 คน

โรงงานปลาปนในเขตอำเภอเมืองสมุทรสาคร เป็นอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประมงที่มีการจ้างงานจากคนต่างท้องถิ่นโดยเฉพาะ แรงงานจากภาคตะวันออกเพียงเหนือในอัตราที่สูงมากเมื่อเปรียบเทียบกับอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการประมงประเภทอื่น ๆ ส่วนแรงงานในท้องถิ่นจะมารับจ้างทำงานในโรงงานปลาปนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น นอกจากนั้น ยังมีแรงงานจากกรุงเทพฯ อีกด้วย ทั้งนี้เนื่องมาจากเป็นแรงงานของโรงงานปลาปน ซึ่งมีกิจการหลายสาขาในกรุงเทพฯ จึงนิยมจ้างแรงงานจากกรุงเทพฯ มากกว่าแรงงานจากภาคตะวันออกเพียงเหนือ เมื่อนำเอาลักษณะแหล่งที่มาของแรงงานซึ่งได้จากการออกแบบสอบถามมาเปรียบเทียบเป็นอัตราส่วน คนงานในท้องถิ่น : คนงานต่างถิ่น : คนงานจากกรุงเทพฯ จะพบว่า มีลักษณะอัตราส่วนเป็น 14 : 88 : 25 คน ตามลำดับ ทางด้านอายุของคนงานจะอยู่ในวัยแรงงาน คือ 20-40 ปี และเนื่องจากเป็นแรงงานต่างถิ่นเป็นส่วนใหญ่ โรงงานปลาปนทุกแห่งจึงมีที่พัก และอาหารสำหรับแรงงานเหล่านี้ด้วย

5.4.4.5 วัตถุดิบและตลาดของอุตสาหกรรมปลาปน

การรับซื้อวัตถุดิบของโรงงานปลาปนจะทำให้ลักษณะเป็นขาประจำกับเรือประมงอวนลากแผ่นตะเฆ่ โรงงานแต่ละแห่งจะมีเรือขาประจำเป็นจำนวนหลายลำเรือแต่ละลำจะนำปลาเปิดมาขายให้กับโรงงานได้ไม่เข้าวันกัน ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะการออกทะเลของเรือประมงอวนลากจะใช้เวลานาน ครั้งละ 15-25 วัน แม้จะมีเรือขาประจำก็ตาม บางวันก็จะมีเรือนำปลาเปิดมาส่งเลย ดังนั้น ในเวลา 1 เดือน โรงงานปลาปนในเขตอำเภอเมืองฯ จะสามารถเดินเครื่องจักรเพื่อทำการผลิตได้ประมาณ 15-20 วันเท่านั้น สำหรับช่วงฤดูมรสุมที่เรือประมงอวนลากเป็นจำนวนมากต้องงดออกทะเล ปริมาณปลาเปิดจะน้อยลง โรงงานปลาปนก็จะขาดวัตถุดิบในการผลิตไปด้วย

ถึงแม้ว่าชาวประมงจะมองโรงงานปลาป่นในลักษณะที่ได้เปรียบ ในด้านการรับซื้อปลาเปิด ทั้งนี้เนื่องจากโรงงานปลาป่นมักจะเป็นผู้กำหนดราคาปลาเปิดเสียเอง และจะรับซื้อในราคาที่โรงงานพอใจเท่านั้นคือถึงละประมาณ 48 บาท (1 ฝั่งหนัก 30 กิโลกรัม) ประกอบกับชาวประมงมีความจำเป็นที่จะต้องรีบขายปลาเปิดให้หมดโดยเร็ว ก่อนการเน่าเสียไป อย่างไรก็ตามได้อะไรตอบแทน แต่เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของตลาดปลาป่นแล้ว จะพบว่าตลาดของปลาป่น เป็นตลาดที่มีผู้ซื้อน้อยราย โดยที่ผู้รับซื้อเหล่านี้จะเป็นโรงงานผลผลิตอาหารสัตว์ที่ติดตั้งเป็นบริษัท ใหญ่เพียงไม่กี่รายในกรุงเทพมหานครปลาป่นที่ผลิตได้จากเขตอำเภอเมืองสมุทรสาครจะถูกนำเข้ามาขายในกรุงเทพฯ ซึ่งโรงงานเหล่านี้จะมีกฎเกณฑ์ในการรับซื้อ โดยจะต้องมีการตรวจคุณภาพของปลาป่นที่นำมาขายให้กับโรงงานว่ามีจำนวนโปรตีนในอัตราส่วนที่โรงงานผลผลิตอาหารสัตว์พอใจหรือไม่ ถ้าหากมีจำนวนโปรตีนไม่เท่าที่โรงงานต้องการแล้ว ปลาป่นเหล่านั้นจะถูกกดราคาอย่างมาก

ดังนั้น ไม่ว่าจะ เป็นอนาคตของกิจการประมงอวนลาก หรือ อนาคตของโรงงานปลาป่น ย่อมมีส่วนขึ้นกับการพิจารณาราคาการรับซื้อปลาป่นของโรงงานผลผลิตอาหารสัตว์ด้วย ทั้งนี้หากโรงงานผลผลิตอาหารสัตว์กดราคาการรับซื้อสินค้าปลาป่น โรงงานปลาป่นก็จะมกกำไรน้อย เมื่อโรงงานมีกำไรน้อยลงก็พยายามหาซื้อวัตถุดิบให้ได้ในราคาถูก และสามารถทำกำไรด้วยการเสนอราคาซื้อสินค้าให้กับชาวประมง ผู้ซึ่งไม่มีอำนาจต่อรองใด ๆ ทั้งสิ้น เพราะถ้าไม่ขายปลาเปิดในราคาที่โรงงานปลาป่นเสนอ ก็มีแต่จะต้องปล่อยให้เน่าเสียไป

5.4.5 อุตสาหกรรมอาหารทะเลบรรจุกระป๋อง

โรงงานผลิตอาหารทะเลบรรจุกระป๋องเป็นโรงงานอุตสาหกรรมที่มีความสัมพันธ์ด้านหน้ากับอุตสาหกรรมประมง (Forward Linkage) กล่าวคือ วัตถุดิบที่ใช้ป้อนโรงงานนั้น เป็นผลผลิตที่ได้มาจากกิจการประมงอวนลาก

5.4.5.1 จำนวน ขนาด และปริมาณการผลิต

โรงงานผลิตอาหารทะเลบรรจุกระป๋องในเขตอำเภอเมืองสมุทรสาคร ปี 2521 มีจำนวนทั้งสิ้น 6 แห่ง หรือคิดเป็นจำนวนร้อยละ 5.8 ของอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง

ตารางที่ 5.8 จำนวนโรงงานและแรงงานของอุตสาหกรรมอาหารกระป๋องในเขต
อำเภอเมืองสมุทรสาคร

	ชื่อโรงงาน	จำนวนแรงงาน			ที่ตั้ง
		ชาย	หญิง	รวม	
1	บริษัท มหาชัยอาหารกระป๋อง จำกัด	20	80	100	1087/10 ถ.โรงไฟฟ้า ต.มหาชัย
2	บริษัท ไทยแคนเนออร์ จำกัด	30	240	270	90/6 ถ.เศรษฐกิจ 1 ต.ท่าทราย
3	บริษัท เจริญอุตสาหกรรม จำกัด	40	260	300	85/1-3 ถ.ถวาย ต.ท่าฉลอม
4	ชุมชนพึ่งวันอะอุตสาหกรรม	10	70	80	15/2 ต.บางหญ้าแพรก
5	บริษัท ไทยรวมสินพัฒนาอุตสาหกรรม จำกัด	20	100	120	94/6 ต.เศรษฐกิจ หมู่ 7 ต.ท่าทราย
6	บริษัท รอยแลปตุลส์ จำกัด	20	230	250	94/20 ถ.เศรษฐกิจ หมู่ 7 ต. ท่าทราย
		140	980	1120	

ที่มา : ที่ว่าการอำเภอเมืองสมุทรสาคร

เนื่องกับการประมงทุกประเภทในเขตอำเภอเมือง ร้อยละ 50 ของจำนวนโรงงานประมงนี้
จัดเป็นโรงงานอุตสาหกรรมขนาดกลาง อีกร้อยละ 50 จัดเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ เนื่องจาก
มีแรงงานระหว่าง 50-200 คน และมากกว่า 200 คนขึ้นไปตามลำดับ โรงงานผลิตอาหาร
ทะเลบรรจุกระป๋องจัดเป็นอุตสาหกรรมที่มีขนาดพื้นที่โรงงานเฉลี่ยสูงถึงโรงงานละ 5 ไร่ ซึ่ง
มากกว่าขนาดการใช้พื้นที่โรงงานอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการประมงประเภทอื่น ๆ ทั้งสิ้น

ในด้านปริมาณการผลิตของโรงงานผลิตอาหารทะเลบรรจุกระป๋อง
ในเขตอำเภอเมืองสมุทรสาคร จะมีกำลังผลิตประมาณ 30,000-100,000 กระป๋อง/วัน

5.4.5.2 แหล่งที่ตั้ง

โรงงานผลิตอาหารทะเลบรรจุกระป๋อง จำเป็นต้องมีที่ตั้งใกล้
ท่าเทียบเรือประมงซึ่งถือเป็นแหล่งวัตถุดิบของโรงงาน เพื่อจะได้วัตถุดิบที่มีราคาถูก และยังสามารถ
ประหยัดค่าใช้จ่ายในด้านค่าขนส่งลงได้ นอกจากนี้ ยังจะต้องเป็นบริเวณที่มีความหนา
แน่นน้อย เนื่องจากโรงงานผลิตอาหารทะเลบรรจุกระป๋องต้องการใช้พื้นที่มากเพื่อเป็นตัวโรงงาน
ผลิต ห้องเย็นเพื่อเก็บสำรองสัตว์น้ำ โรงเก็บกระป๋อง โกดังเก็บสินค้าที่ผลิตแล้วรอการขนส่ง
ออกขาย ตลอดจนอาคารที่พักคนงาน ทั้งนี้โรงงานผลิตอาหารทะเลบรรจุกระป๋องไม่มีความจำเป็น
ต้องมีที่ตั้งติดริมฝั่งแม่น้ำ ดังเช่นอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับอุตสาหกรรมประมงประเภทอื่น ๆ
เพียงแต่มีเส้นทางคมนาคมที่สะดวกระหว่างท่าเทียบเรือประมงและโรงงานก็เป็นการเพียงพอแล้ว

โรงงานผลิตอาหารทะเลบรรจุกระป๋องในเขตอำเภอเมืองฯ 6 แห่ง จะ
กระจุกตัวอยู่ในตำบลท่าทราย 3 แห่ง เนื่องจากตำบลท่าทรายเป็นตำบลที่มีพื้นที่ติดต่อกับเขต
เทศบาลออกมาตามถนนสายเศรษฐกิจ 1 นอกจากนี้จะมีความสะดวกในด้านการคมนาคม โดยใช้เวลาเพียง
10-15 นาที จากท่าเทียบเรือประมงแล้ว ยังเป็นตำบลที่มีความหนาแน่นน้อย เหมาะกับการขยายตัวของโรงงานอีกด้วย สำหรับโรงงานอีก 3 แห่ง จะกระจายตัวอยู่ในพื้นที่ตำบลท่าฉลอม
ตำบลมหาชัย และตำบลบางหญ้าแพรกอีกตำบลละแห่ง โรงงานเหล่านี้จัดเป็นโรงงานผลิตอาหาร
ทะเลบรรจุกระป๋องรุ่นแรก ๆ ของอำเภอเมืองฯ จึงตั้งในบริเวณที่เป็นแหล่งชุมชน

5.4.5.3 แรงงานในภาคอุตสาหกรรมอาหารทะเลบรรจุกระป๋อง

ในลักษณะแรงงานของโรงงานผลิตอาหารทะเลบรรจุกระป๋อง

ในเขตอำเภอเมืองสมุทรสาคร จัดเป็นอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการประมงที่สร้างงานให้กับ ประชากรในชุมชนได้มากกว่าอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการประมงประเภทอื่น ๆ กล่าวคือ อุตสาหกรรมผลิตอาหารทะเลบรรจุกระป๋อง ที่มีอยู่ 6 แห่ง จะมีจำนวนแรงงานรวม 1,120 คน หรือ คิดเป็นร้อยละ 45.38 ของแรงงานทั้งหมดในภาคอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม ประมง โรงงานเหล่านี้จะมีแรงงานต่ำสุด 80 คน/โรงงาน และสูงที่สุด 300 คน/โรงงาน

โรงงานผลิตอาหารทะเลบรรจุกระป๋อง มีความต้องการแรงงานหญิง เป็นส่วนใหญ่ จากจำนวนแรงงานทั้งหมดโดยเฉลี่ยจะมีสัดส่วนแรงงานหญิงต่อแรงงาน ชายเป็น 7:1 โดยจะรับแรงงานที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป

สำหรับสัดส่วนการจ้างแรงงานในท้องถิ่นต่อแรงงานต่างถิ่นนั้น มีลักษณะที่แตกต่างกันพอเห็นได้ชัดคือ โรงงานผลิตอาหารทะเลบรรจุกระป๋อง ที่ได้ดำเนินการ มาเป็นเวลานานแล้ว โดยมีที่ตั้งอยู่ในตำบลมหาชัย ท่าฉลอม และบางหญ้าแพรก จะมีแรงงาน จ้างเป็นคนในท้องถิ่นเป็นส่วนมาก แรงงานต่างถิ่นจะมีอยู่บ้างเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ส่วนโรง งานรุ่นใหม่ในเขตตำบลท่าทราย จะต้องจ้างแรงงานต่างถิ่น เป็นจำนวนมากถึงร้อยละ 50- 80 ของจำนวนแรงงานที่มีทั้งหมดในแต่ละโรงงาน แม้ว่าโรงงานผลิตอาหารทะเลบรรจุกระป๋อง จะใช้เครื่องจักรในการผลิตเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็ยังต้องการใช้แรงงานอยู่มาก ซึ่งบางครั้งแรงงาน ประจำที่มีอยู่ก็ไม่เพียงพอ เนื่องจากโรงงานหาซื้อวัตถุดิบได้มาก จึงต้องจ้างแรงงานชั่วคราว ขึ้นเพิ่มเติม ซึ่งเท่ากับเป็นการสร้างงานให้กับชุมชนได้เป็นอย่างดี

5.4.5.4 วัตถุดิบ

โรงงานอาหารทะเลบรรจุกระป๋องจะซื้อวัตถุดิบโดยวิธีประมูล สัตว์น้ำจากท่าเทียบเรือประมงขององค์การสะพานปลา สัตว์น้ำที่ใช้ส่วนใหญ่จะเป็นจำพวกปลา โอ และปลาช่อน โดยแต่ละโรงงานจะต้องการวัตถุดิบเฉลี่ยประมาณร้อยละ 10-15 ตัน แต่ ด้วยลักษณะของวัตถุดิบประเภทนี้ จะมีปริมาณไม่สม่ำเสมอ บางครั้งมีมากเกินไปส่งผลของ

โรงงานเช่นในระยะเวลาเดือนมืด แต่ในระยะเดือนหงายจะหาซื้อได้ยากมาก ดังนั้น โรงงานผลิตอาหารกระป๋อง จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีห้องเย็นเพื่อใช้เก็บสำรองวัตถุดิบที่หาซื้อได้ในช่วงที่มีมาก หรือฝากแช่ไว้กับห้องเย็นของเอกชนที่มีให้บริการในเขตอำเภอเมืองสมุทรสาคร และทยอยนำออกใช้ป้อนโรงงานได้ตลอดปี อย่างไรก็ตาม บางช่วงเวลาที่ปริมาณน้อย โรงงานบางแห่งจะเสริมจำนวนวัตถุดิบด้วยการผลิต หอยลอย และกุ้งบรรจุกระป๋อง โรงงานที่มีลักษณะการผลิตประเภทนี้มักเป็นโรงงานผลิตอาหารทะเลบรรจุกระป๋องรุ่นใหม่ของอำเภอเมืองสมุทรสาคร โรงงานเหล่านี้จะมีกำลังผลิตที่สูงมาก เพราะนอกจากวัตถุดิบที่ขึ้นท่าเทียบเรือภายในจังหวัดแล้ว โรงงานยังสั่งซื้อปลาจากทางภาคใต้และภาคตะวันออก กล่าวคือ จากจังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี ประจวบคีรีขันธ์ และตราด เป็นต้น สำหรับโรงงานผลิตอาหารทะเลบรรจุกระป๋องรุ่นเก่า หากประสบกับภาวะวัตถุดิบมีราคาแพงและหาซื้อได้น้อย ก็จะไม่ปล่อยให้เครื่องจักรและแรงงานต้องว่างงาน แต่โรงงานจะผลิตอาหารกระป๋องประเภทอื่นแทน เป็นต้นว่า การผลิตผักตองกระป๋อง และผลไม้กระป๋อง ซึ่งวัตถุดิบประเภทผักและผลไม้ จะหาซื้อได้ง่ายจากอำเภอบ้านแพ้ว ในจังหวัดสมุทรสาครเอง รวมทั้งจากจังหวัดใกล้เคียง เช่น ราชบุรี และนครปฐม แต่อย่างไรก็ตาม การผลิตโดยใช้วัตถุดิบประเภทอื่น จะมีผลผลิตเพียงร้อยละ 10-20 ของผลผลิตของโรงงานต่อปีเท่านั้น

5.4.5.5 ตลาด

อาหารทะเลบรรจุกระป๋องที่เป็นผลผลิตจากเขตอำเภอเมืองสมุทรสาคร สดเป็นสินค้าอุตสาหกรรมที่มีคุณภาพได้มาตรฐานต่างประเทศ โดยโรงงานผลิตอาหารกระป๋อง 3 แห่ง จากจำนวนที่มีอยู่ 6 แห่ง ในเขตอำเภอเมือง จะส่งผลผลิตทั้งหมดไปตลาดในสหรัฐอเมริกาประเทศต่าง ๆ ในยุโรป เป็นต้น โรงงานเหล่านี้จะมีระบบการผลิตที่ทันสมัย และรวดเร็ว มีเครื่องผลิตกระป๋อง และสั่งซื้อโลหะทำกระป๋องอย่างดีจากประเทศมาเลเซีย ในปลายปี พ.ศ. 2522 โรงงานประเภทนี้จะผลิตปลาโอบรรจุกระป๋อง ขายเป็นราคา 4 โหล 480 บาท และปลาบรรจุกระป๋องเล็ก ๆ เพื่อใช้เป็นอาหารแมวในราคา 4 โหล 180 บาท

นอกจากนั้นสำหรับโรงงานผลิตอาหารกระป๋องรุ่นเก่า ซึ่งแต่เดิมผลิตสินค้าออกขายเฉพาะภายในประเทศ ปัจจุบันได้ขยายตลาดไปยังประเทศในตะวันออกกลาง และแอฟริกาบางประเทศด้วยซึ่งจะขายในราคาที่ใกล้เคียงกับตลาดภายในประเทศคือ 5 บาท สำหรับกระป๋องใหญ่ ส่วนกระป๋องเล็กจะขายในราคา 2.50 บาท โดยที่ผลผลิตประมาณร้อยละ 70 จะส่งขายในกรุงเทพมหานครและตามจังหวัดที่ส่วนผลผลิตที่เหลืออีกร้อยละ 30 จะส่งไปยังตลาดต่างประเทศ

ดังนั้น จึงนับได้ว่าโรงงานผลิตอาหารทะเลกระป๋องในเขตอำเภอเมืองสมุทรสาคร มีตลาดที่กว้างไกลมาก สินค้าจะถูกนำส่งขายยังตลาดในสหรัฐอเมริกา สเปน ญี่ปุ่น ประเทศในตะวันออกกลางและในแอฟริกาบางประเทศด้วย

5.4.6 อุตสาหกรรมน้ำปลา

อุตสาหกรรมผลิตน้ำปลาเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสัมพันธ์ด้านหน้า (Forward Linkage) กับอุตสาหกรรมประมงซึ่งจะรับวัตถุดิบจากกิจการประมงรายย่อย โรงงานผลิตน้ำปลาเป็นอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการประมงประเภทแรกแรกที่ทำกันในเขตอำเภอเมืองฯ และยังนับว่าเป็นอุตสาหกรรมที่แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาและขยายตัวมาจากกิจกรรมพื้นฐานของชุมชนอีกด้วย ทั้งนี้เนื่องจากโรงงานน้ำปลาในเขตอำเภอเมืองฯ แต่ละแห่งจะมีอายุการดำเนินงานมาไม่น้อยกว่า 20 ปี และบางแห่งมีอายุการดำเนินงานนานถึง 40 ปี

5.4.6.1 จำนวน ขนาด และปริมาณการผลิต

โรงงานน้ำปลาในเขตอำเภอเมือง มีจำนวน 10 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 9.7 ของอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมประมงที่มีทั้งหมดในเขตอำเภอเมืองฯ สัดเป็นโรงงานอุตสาหกรรมเล็ก เนื่องจากมีแรงงานต่ำกว่า 50 คน

โรงงานน้ำปลาในเขตอำเภอเมือง จะมีขนาดพื้นที่โรงงานแตกต่างกันไปตามจำนวนบ่อหมักปลาที่แต่ละโรงงานมี อย่างไรก็ตาม โดยเฉลี่ยแล้วโรงงานแต่ละแห่งจะมีพื้นที่ประมาณ 1.8 ไร่

ตารางที่ 5.9 จำนวนโรงงานและแรงงานของอุตสาหกรรมผลิตน้ำปลาในเขต
อำเภอเมืองสมุทรสาคร พ.ศ. 2521

	ชื่อโรงงาน	จำนวนแรงงาน			ที่ตั้ง
		ชาย	หญิง	รวม	
1	บริษัท โรงงานน้ำปลาไทย	6	4	10	813 ถ.สะพานควาย ต.ท่าฉลอม
2	พิพัฒน์พาณิชย์	7	-	7	194 ต.มหาชัย
3	ทวีสินพาณิชย์	10	2	12	331 ถ.ควาย ต.ท่าฉลอม
4	ล้ำครพาณิชย์	5	-	5	427 ถ.ควาย ต.ท่าฉลอม
5	บริษัท เจริญอุตสาหกรรม จำกัด	10	3	13	85 ถ.ควาย ต.ท่าฉลอม
6	ทุนสินทั้งวันอะ	8	1	9	15/2 ต. บางหญ้าแพรก
7	โรงงานน้ำปลาสินเล็	8	2	10	ต.ท่าฉลอม
8	ทั้งแก้วอะ	8	2	10	ต.ท่าฉลอม
9	โศว์ฮงฮวด	5	1	6	ถ.โกรกกราก ต.โกรกกราก
10	หินทองพาณิชย์	4	1	5	ถ.ควาย ต.ท่าฉลอม
		71	16	87	

ที่มา : ที่ว่าการอำเภอเมืองสมุทรสาคร

ปริมาณน้ำปลาที่โรงงานแต่ละแห่งทำออกขาย จะมามากหรือน้อยเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นกับจำนวนบ่อหมักปลาที่แต่ละโรงงานมีอยู่ โรงงานทำปลาในเขตอำเภอเมืองสมุทรสาคร จะมีจำนวนบ่อหมักปลาแตกต่างกันไป ตั้งแต่มีเพียง 10 บ่อ จนถึง 200 บ่อ ขนาดของบ่อก็ไม่ได้มีมาตรฐานเท่ากันไปทุกโรงงาน แต่โดยเฉลี่ยแล้วบ่อหมักน้ำปลาจะมีขนาดกว้าง 4 เมตร ยาว 6 เมตร และลึกประมาณ 4-5 เมตร เป็นบ่อซีเมนต์ ซึ่งแต่ละบ่อจะดูปลาได้ประมาณ 150-200 ตัน การผลิตน้ำปลา ถ้าใช้เวลาหมักนานเท่าใดก็จะยิ่งได้น้ำปลาดี การหมักปลากับเกลือแต่ละครั้ง จะได้น้ำปลาถึง 3 รุ่น น้ำปลา รุ่นที่ 1 เป็นหัวน้ำปลา ใช้เวลาหมักประมาณ 1 ปี จะได้น้ำปลาที่มีคุณภาพดีและมีราคาสูง น้ำปลา รุ่นที่ 2 ใช้เวลาหมักต่ออีกประมาณ 6 เดือน คุณภาพและราคาน้ำปลาที่ได้จะต่ำกว่ารุ่นแรก สำหรับน้ำปลา รุ่นสุดท้าย หรือที่เรียกกันว่าหางน้ำปลานั้น จะใช้เวลาหมักต่ออีกประมาณ 3 เดือน ราคาที่ขายได้ต่ำสุดเพียงขวดละ 1-2 บาท ดังนั้น โรงงานน้ำปลาแต่ละแห่งจะมีน้ำปลาทุกระดับคุณภาพ เฉลี่ยประมาณโรงงานละ 22,000 ลิตร/เดือน

5.4.6.2 แหล่งที่ตั้ง

เนื่องจากอุตสาหกรรมผลิตน้ำปลา เป็นอุตสาหกรรมที่พัฒนา มาจากกิจกรรมพื้นบ้าน โรงงานน้ำปลาในเขตอำเภอเมืองจึงมีลักษณะการกระจุกตัวอยู่ในเขตพื้นที่ซึ่งมีความเจริญมาแต่ก่อน นั่นคือในพื้นที่ตำบลท่าฉลอม สุขาภิบาลแห่งแรกของประเทศไทย จะมีโรงงานน้ำปลา อยู่ถึง 7 แห่ง อีก 3 แห่ง จะกระจายตัวอยู่ในพื้นที่ตำบลมหาชัย โกรกกราก บางหญ้าแพรก อีกตำบลละ 1 แห่ง

แหล่งที่ตั้งที่เหมาะสมสำหรับโรงงานน้ำปลานั้น จะต้องตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำ เนื่องจากโรงงานน้ำปลายังมีความจำเป็นจะต้องรับวัตถุดิบประเภทปลา และเกลือ ซึ่งทำการขนส่งมายังโรงงานโดยทางเรือ นอกจากนั้น ยังจะต้องมีเส้นทางคมนาคมทางบกที่สะดวกเพื่อการขนส่งสินค้าออกขายด้วย ดังนั้น โรงงานน้ำปลาในเขตอำเภอเมืองฯ จึงมีที่ตั้งริมฝั่งแม่น้ำทำสิ้นทุกแห่ง แต่โรงงานน้ำปลาในเขตพื้นที่ตำบลมหาชัย ตำบลโกรกกราก และตำบลบางหญ้าแพรกจะได้รับความสะดวกในด้านการขนส่งสินค้าออกขายมากกว่าโรงงานน้ำปลาในพื้นที่ตำบลท่าฉลอม ที่ยังขาดเส้นทางคมนาคมทางบกที่เชื่อมโดยตรงกับตำบลมหาชัย

ดังนั้น โรงงานน้ำปลาเหล่านี้บางแห่งจึงแก้ปัญหาการเพิ่มรายจ่ายในด้านการขนส่งด้วยการลำเลียงผลิตภัณฑ์ของโรงงานโดยทางเรือมาเก็บไว้ยังโกดังเก็บสินค้าของโรงงานทางฝั่งมหาชัย เพื่อสะดวกในการส่งต่อไปยังตลาดอีกทอดหนึ่ง แต่ก็มีโรงงานบางแห่งที่ยังคงใช้วิธีการที่ได้ทำกันมาแต่เดิมคือใช้วิธีขนส่งน้ำปลาโดยทางเรือจนถึงกรุงเทพมหานคร

5.4.6.3 แรงงานในอุตสาหกรรมผลิตน้ำปลา

โรงงานน้ำปลา เป็นอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประมงประเภทที่ต้องการใช้แรงงานไม่มากนัก และยังคงใช้แรงงานของครัวเรือนร่วมด้วย ดังนั้น โรงงานน้ำปลาในเขตอำเภอเมืองสมุทรสาครทั้ง 10 แห่ง จึงมีแรงงานจ้างประจำรวม 87 คน เท่านั้น หรือเป็นเพียงร้อยละ 3.5 ของแรงงานในภาคอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประมงทุกประเภทในเขตอำเภอเมือง โรงงานน้ำปลาแต่ละแห่งจะมีแรงงานจ้างประจำประมาณ 5-13 คนเท่านั้น โรงงานน้ำปลามีความต้องการทั้งแรงงานชายและแรงงานหญิง ตามลักษณะงานที่แตกต่างกัน เช่น แรงงานชายจะทำงานประเภทตักปลาและเกลือลงบ่อหมัก ตักกากปลาทิ้งล้างบ่อหมัก บิมน้ำปลาออกจากบ่อ ตลอดจนการขนส่งน้ำปลาออกสู่ตลาด สำหรับแรงงานหญิงจะทำงานประเภทล้าง ขุดลอกจลาจกทำความสะอาด ตลอดจนการกรอกน้ำปลาลงภาชนะห่อออกขาย เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม การจ้างแรงงานหญิงจะน้อยกว่าแรงงานชาย โดยจะมีสัดส่วนแรงงานหญิง:แรงงานชาย เป็น 1:4 คน

นอกจากแรงงานประจำแล้ว โรงงานน้ำปลายังมีความต้องการแรงงานชั่วคราวอีกมากในระยะเวลาของการซื้อปลาเพื่อนำมาหมักประจำปี ซึ่งจะทำงานในระหว่างเดือนกันยายนถึงมกราคม เพราะเป็นช่วงที่มีฤดูจับ ในระยะเวลาดังกล่าวนี้แต่ละโรงงานจะจ้างแรงงานชั่วคราวเพิ่มขึ้นอีกโรงงานละประมาณ 10-20 คน แรงงานชั่วคราวเหล่านี้ล้วนแต่เป็นแรงงานชายที่มาจากท้องถิ่นอื่นทั้งสิ้น ส่วนแรงงานประจำนั้นนิยมจ้างแรงงานในท้องถิ่นเพราะอยู่ได้นานกว่า

5.4.6.4 วัตถุดิบของอุตสาหกรรมน้ำปลา

วัตถุดิบที่สำคัญสำหรับการผลิตน้ำปลามีเพียง 2 ประเภท คือ ปลา และเกลือ ปลาที่ใช้ในการผลิตจะไม่ใช้ปลาแช่น้ำแข็งที่ได้จากกิจการประมงอวนลาก แต่

จะเป็นปลาลดที่ได้จากการทำประมงรายย่อย เช่น ปลาโอแก้ว ปลาทุ ปลาไส้ตัน ฯลฯ ซึ่งโรงงานแต่ละแห่งจะทำการติดต่อเป็นเจ้าของเรือประมงหลาย ๆ ลำ ให้นำปลามาขายให้กับโรงงาน ปลาซึ่งเป็นที่ต้องการของโรงงานน้ำปลาจะมีมากหรือถือกันว่าเป็นหน้าปลาในราวเดือนกันยายน ถึง มกราคม หลังจากช่วงระยะเวลาดังกล่าวเกือบจะหาซื้อไม่ได้ตลอดปี โดยเฉลี่ยโรงงานน้ำปลาจะใช้วัตถุดิบประมาณ 8,000 ตัน/ปี (1 ตัน = 40 ลิตร) สำหรับราคาของวัตถุดิบจะแตกต่างกันไปตามประเภทของปลาที่โรงงานเลือกใช้ ปลาไส้ตันซึ่งจะทำได้ให้น้ำปลาที่มีคุณภาพดี จะมีราคาถึงละ 120 บาท ส่วนปลาประเภทอื่น ๆ จะมีราคาประมาณถึงละ 40-50 บาท

สำหรับเกลือซึ่งเป็นวัตถุดิบที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของโรงงานผลิตน้ำปลา ทางโรงงานจะรับซื้อเกลือจากตำบลกาหลง และตำบลบ้านบ่อ ในเขตอำเภอเมืองฯ เป็นส่วนใหญ่ โดยชาวนาเกลือจะนำมาส่งให้ถึงโรงงาน และโรงงานน้ำปลาก็คัดเป็นลูกค้ารายใหญ่สำหรับผู้ผลิตเกลือด้วย เพราะในแต่ละปี โรงงานผลิตน้ำปลาจะรับซื้อเกลือจากผู้ผลิตประมาณ 100-250 เกวียน ในราคาเกวียนละ 200 บาท

5.4.6.5 ตลาดของอุตสาหกรรมน้ำปลา

กรุงเทพฯ เป็นตลาดใหญ่ที่สุดและนับได้ว่าเป็นศูนย์กลางรวมของผลผลิตน้ำปลาจากโรงงานน้ำปลาในเขตอำเภอเมืองสมุทรสาคร ผลผลิตประมาณร้อยละ 67 ของน้ำปลาที่ผลิตได้จะถูกส่งเข้ามายังกรุงเทพฯ เป็นแห่งแรก และบางส่วนจะได้กระจายออกไปยังตลาดตามภาคต่าง ๆ อีกทอดหนึ่ง โรงงานแต่ละแห่งจะมีตัวแทนจำหน่ายตั้งแต่ 1-15 ราย ประจำอยู่ที่กรุงเทพฯ และตามจังหวัดใหญ่ของแต่ละภาค เช่น จังหวัดพิษณุโลก อุดรธานี สระบุรี นครราชสีมา และสุราษฎร์ธานี เป็นต้น สำหรับในมหาชัย หรือในท้องที่ที่ผลิตน้ำปลานั้น จะบริโภคน้ำปลาและหมายรวมถึงการจำหน่ายภายในท้องที่นั้นด้วย คิดเป็นจำนวนร้อยละ 20 ส่วนอีกประมาณร้อยละ 13 นั้น จะถูกส่งลวกมหาชัยไปยังจังหวัดอื่น ๆ โดยตรง

5.4.7 อุตสาหกรรมถนอมและปรุงแต่งอาหารทะเล

อุตสาหกรรมถนอมและปรุงแต่งอาหารทะเล เป็นอุตสาหกรรมที่มีความสัมพันธ์ด้านหน้า (Forward Linkage) กับกิจการประมง โดยจะรับซื้อสินค้าสัตว์น้ำที่เหลือ

ตารางที่ 5.10 จำนวนโรงงานและแรงงานอุตสาหกรรมถนอมและปรุงแต่งอาหารทะเลในเขตอำเภอเมืองสมุทรสาคร พ.ศ. 2521

	อุตสาหกรรมถนอมและปรุงแต่ง อาหารทะเล	จำนวน สถานประกอบการ	จำนวนแรงงาน			ที่ตั้ง			
			ชาย	หญิง	รวม	มหาชัย	ท่าฉลอม	โกรกกราก	บางหญ้าแพรก
1	โรงงานผลิตปลาเค็ม	12	20	40	60	2	5	3	2
2	โรงงานผลิตกุ้งแห้ง	3	4	8	12		3		
3	โรงงานผลิตข้าวเกรียบกุ้ง	2	4	4	8	1	1		
4	โรงงานทำปลาหมึกแห้ง	2	-	7	7		2		
5	โรงงานผลิตปลาแห้งปน	1	1	3	4		1		
6	โรงงานผลิตกะปิ	3	5	1	6		1	1	1
	อื่น ๆ	2	4	6	10	1			
		25	38	69	107	4	13	4	3

ที่มา : ทวีการอำเภอเมืองสมุทรสาคร

จากการบริโภคสด และสัตว์น้ำที่มีราคาต่ำ ประเภทปลาแดง ปลาหางแข็ง จากประมงอวนลาก รับซื้อกุ้งตัวเล็ก ๆ เคย และปลาบางชนิดจากประมงแบบยังชีพ จุดล่าหกรรมถนอมและปรุงแต่ง อาหารทะเลประกอบด้วย โรงงานผลิตปลาเค็ม ปลาแห้ง กุ้งแห้ง ปลาหมึกแห้ง ปลารับ ย้าวเกรียบกุ้ง กะป๋ และผลิตภัณฑ์อาหารอื่น ๆ กิจการเหล่านี้ส่วนมากเป็น จุดล่าหกรรม ภายในครัวเรือน ซึ่งทำกันมานานเป็นระยะเวลาตั้งแต่ 5-15 ปี

5.4.7.1 จำนวนและขนาด

จุดล่าหกรรมถนอมและปรุงแต่งอาหารทะเลเป็นจุดล่าหกรรมประ-
เภทที่มีมากที่สุดถึง 25 แห่งหรือคิดเป็นร้อยละ 24.27 ของจุดล่าหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประมง
ในเขตอำเภอสมุทรสาคร คิดเป็นจุดล่าหกรรมขนาดเล็ก เนื่องจากมีแรงงานต่ำกว่า 50 คนทุก
แห่ง จุดล่าหกรรมเหล่านี้จะทำงานในบริเวณที่พักอาศัย หากเป็นจุดล่าหกรรมที่ต้องมีการนำเอา
อาหารทะเลออกฝั่งแดด ก็จะมีควมจำเป็นต้องใช้พื้นที่มากกว่าจุดล่าหกรรมถนอมและปรุงแต่ง
อาหารทะเลประเภทอื่น ๆ สถานที่ประกอบการบางแห่งจะมีพื้นที่โล่งเพียงพอ แต่บางแห่งก็ต้อง
เช่าพื้นที่จากบริเวณข้างเคียง หรือใช้บริเวณริมถนน ซึ่งโดยทั่วไปจุดล่าหกรรมถนอมและปรุงแต่ง
อาหารทะเลจะมีขนาดพื้นที่เฉลี่ยประมาณ 16 ไร่/โรงงาน

5.4.7.2 แหล่งที่ตั้ง

จุดล่าหกรรมถนอมและปรุงแต่งอาหารทะเล เป็นจุดล่าหกรรม
ที่เกี่ยวข้องกับการประมงที่ไม่จำเป็นต้องตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำ แต่จะมีความต้องการที่จะตั้งอยู่ใน
บริเวณซึ่งมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวก ทั้งนี้เพราะการขนส่งวัตถุดิบและสินค้าที่ผลิตได้จะใช้การ
ขนส่งทางรถยนต์เป็นหลัก ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าจุดล่าหกรรมถนอมและปรุงแต่งอาหารทะเลจะกระ
จายอยู่ในพื้นที่ตำบลมหาชัย ตำบลท่าฉลอม ตำบลโคกกราก ซึ่งอยู่ในเขตเทศบาลและตำบล
บางหญ้าแพรกเท่านั้น โดยที่จะมีการกระจุกตัวอย่างหนาแน่นในพื้นที่ตำบลท่าฉลอม

5.4.7.3 แรงงานในจุดล่าหกรรมถนอมและปรุงแต่งอาหารทะเล

แรงงานที่ใช้ในโรงงานจุดล่าหกรรมถนอมและปรุงแต่งอาหาร
ทะเลยังคงใช้แรงงานในครัวเรือน เป็นหลักอยู่ และจะหาแรงงานจ้างเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะโรงงาน

ปลาเค็มจะเป็นอุตสาหกรรมประเภทที่มีการจ้างแรงงานเพิ่ม จากแรงงานครัวเรือนเป็นจำนวนมากที่สุดอีกประมาณโรงงานละ 10-15 คน อุตสาหกรรมถนอมและปรุงแต่งอาหารทะเลมีความต้องการแรงงานหญิงเป็นส่วนมาก ส่วนแรงงานชายจะต้องการประมาณ 1 ใน 3 ของแรงงานหญิงเท่านั้น แรงงานจ้างเหล่านี้ จะเป็นแรงงานที่มาจากต่างท้องถิ่นเป็นส่วนมาก

5.4.7.4 วัตถุดิบ ของอุตสาหกรรมถนอมและปรุงแต่งอาหารทะเล

ผู้ประกอบการผลิตปลาเค็มจะเป็นผู้ไปประมูลปลาจากท่าเทียบเรือประมงทุกวัน แต่ละโรงงานจะใช้วัตถุดิบประมาณวันละ 1 ตันทุกวัน ซึ่งบางวันปริมาณปลาที่มีไม่เพียงพอกับความต้องการ เนื่องจากมีผู้ประกอบการผลิตปลาเค็มจากจังหวัดใกล้เคียง เช่น ราชบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ไท่มาประมูลปลาจากท่าเทียบเรือในเขตอำเภอเมืองสมุทรสาครด้วย

5.4.7.5 ตลาดของอุตสาหกรรมถนอมและปรุงแต่งอาหารทะเล

อุตสาหกรรมถนอมและปรุงแต่งอาหารทะเลในเขตอำเภอเมืองสมุทรสาคร เกือบทุกแห่งจะมีตัวแทนจำหน่ายอยู่ตามจังหวัดใหญ่ๆ โดยตัวแทนจำหน่ายเหล่านี้จะนำรถมารับสินค้าจากแหล่งผลิต อย่างไรก็ตาม ตลาดใหญ่ที่สุดของสินค้าจากอุตสาหกรรมถนอมและปรุงแต่งอาหารทะเลโดยเฉพะสินค้าประเภทปลาเค็มจะส่งขายยังภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นจำนวนกว่าครึ่งที่ผลิตได้ ส่วนสินค้าประเภทปลาหมึกแห้ง กุ้งแห้ง ข้าวเกรียบกุ้ง ส่วนมากจะส่งยังตลาดในกรุงเทพมหานคร และจังหวัดใกล้เคียงอื่น ๆ สำหรับตลาดในมหาชัย จะมีสินค้าขายในท้องถิ่นประมาณ ร้อยละ 20 ลักษณะการผลิตอุตสาหกรรมอาหารประเภทอาหารตากแห้งนั้น แม้ว่าฤดูฝนจะเป็นอุปสรรคในการผลิต แต่ปริมาณการบริโภคจะลดลงตามไปด้วย ทั้งนี้เป็นเพราะในช่วงหน้าฝน ปลาน้ำจืดจะมีจำนวนมาก ผู้บริโภคส่วนใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจึงหันไปบริโภคปลาสดแทน เพราะหาง่ายและมีราคาถูก แต่เมื่อถึงหน้าแล้งสภาพอากาศอ้าวทำให้มีการผลิตสินค้าตากแห้งได้มาก ปริมาณการบริโภคก็จะกลับสูงขึ้น เนื่องจากปริมาณปลาน้ำจืดลดลง

สำหรับสินค้าจากอุตสาหกรรมถนอมและปรุงแต่งอาหารทะเล ยังไม่ปรากฏว่ามีตลาดในต่างประเทศ แต่ตลาดที่ใหญ่ที่สุดของสินค้าปลาเค็มในเวลานี้ คือ รัฐบาลรับซื้อปลาเค็มจากผู้ผลิตในเขตอำเภอเมืองสมุทรสาคร เพื่อเป็นอาหารเลี้ยงข่าวเขมร อพยพเป็นจำนวนถึงสี่ปาด้าสี่ 30 ตัน

5.5 ลักษณะการกระจายตัวของโรงงานและแรงงานของอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการ ประมงแยกเป็นรายตำบล (ดูตารางที่ 5.11 และ 5.12 แผนที่ 5.1-5.3 ประกอบ)

จากการที่ทำการเทียบเรือประมงทะเลตั้งอยู่ในตำบลมหาชัย จึงทำให้พื้นที่ตำบลมหาชัย เป็นตำบลที่มีโรงงานที่เกี่ยวข้องกับการประมงหนาแน่นที่สุดในเขตอำเภอเมืองสมุทรสาคร ตำบลมหาชัยจะเป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประมงครบทุกประเภท เป็นจำนวน 31 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 30 โดยมีอุตสาหกรรมต่อซ่อมแซมเครื่องเรือและ อุปกรณ์ประมงมากที่สุด รองลงมาได้แก่ อุตสาหกรรมผลิตน้ำแข็ง อุตสาหกรรมห้องเย็น อุตสาหกรรมถนอมและปรุงแต่งอาหารทะเล นอกจากนี้ ยังมีอุตสาหกรรมปลาบ่น อุตสาหกรรมอาหารทะเลบรรจุกระป๋อง อุตสาหกรรมน้ำปลา และแรงงานที่อยู่ในภาคอุตสาหกรรม เกี่ยวข้องกับการประมงในตำบลมหาชัย จะมีมากเป็นอันดับ 2 รองจากตำบลท่าทราย เนื่องจากอุตสาหกรรมในเขตตำบลมหาชัยเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่เป็นส่วนใหญ่

สำหรับในตำบลท่าฉลอม แม้ว่าจะเป็นตำบลที่มีการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมเกี่ยวข้องกับการประมงเป็นจำนวนถึง 29 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 28.15 แต่ส่วนใหญ่จะเป็นเพียงอุตสาหกรรมคั้นบ้านประเภทถนอมและปรุงแต่งอาหารทะเลนานาชนิด รองลงมาได้แก่ อุตสาหกรรมน้ำปลา และสัดส่วนที่ตำบลท่าฉลอมเป็นตำบลที่ผลิตน้ำปลาได้มากที่สุดของอำเภอเมืองสมุทรสาครด้วย นอกจากนี้ ยังมีอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประมงประเภทอื่น ๆ ด้วย และเป็นตำบลซึ่งมีที่ตั้งของอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประมงครบทุกประเภท เช่นเดียวกับ ตำบลมหาชัย ตลอดจนมีจำนวนแรงงานที่ใกล้เคียงกับตำบลมหาชัยด้วย

ตำบลในเขตเทศบาลนอกเหนือจากตำบลมหาชัย และตำบลท่าฉลอมซึ่งเป็นที่ตั้งของ อุตสาหกรรมเกี่ยวข้องกับการประมงแล้วยังมีตำบลโคกกรากอีกแห่งหนึ่งด้วย ตำบลโคกกรากนี้

เมื่อเปรียบเทียบกับตำบลท่าฉลอม จะมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวกกว่า และนับเป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการขยายตัวของอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องกับการประมงด้วย ตำบลโกรกกรากจะมีจำนวนอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการประมงมากเป็นอันดับ 3 รองจากตำบลมหาชัย และท่าฉลอม แต่จะมีจำนวนแรงงานเพียงร้อยละ 6.20 ของแรงงานทั้งหมดที่อยู่ในภาคอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการประมง ทั้งนี้เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมประเภทซ่อมแซมเรือและอุปกรณ์ประมง อุตสาหกรรมถนอมและปรุงแต่งอาหารทะเล โรงงานทำน้ำแข็งและโรงงานปลาป่น ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมประเภทที่ต้องการแรงงานไม่มากนัก สำหรับอุตสาหกรรมประเภทห้องเย็นและอาหารทะเลบรรจุกระป๋อง ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องมีที่ตั้งที่สามารถอำนวยความสะดวกในด้านการขนส่งสินค้าเข้าสู่กรุงเทพฯ ซึ่งยังไม่มีไปตั้งในเขตตำบลโกรกกราก เพราะการคมนาคมเข้าสู่กรุงเทพฯ ยังไม่สะดวกมากนักเมื่อเปรียบเทียบกับตำบลอื่น แม้ว่าตำบลโกรกกราก จะติดต่อกับตำบลมหาชัยได้โดยสะพานเชื่อมคลองมหาชัยก็ตาม

สำหรับตำบลซึ่งอยู่นอกเขตเทศบาล ซึ่งเป็นที่ตั้งของอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องกับการประมงมีตำบลบางหญ้าแพรก ตำบลท่าทราย ตำบลท่าจีน ตำบลนาดี และตำบลโคกขาม

ตำบลบางหญ้าแพรก ซึ่งเป็นตำบลที่มีพื้นที่ทั้งทางฝั่งซ้ายและฝั่งขวาของแม่น้ำท่าจีน แต่ด้วยข้อจำกัดของเส้นทางคมนาคมจึงทำให้มีอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการประมงอยู่ทางฝั่งขวาของแม่น้ำท่าจีนเท่านั้น ซึ่งส่วนมากจะอยู่ริมถนนสายวัดตึก-วัดโกรกกราก ซึ่งเป็นถนนที่ ทำให้ตำบลมหาชัย และตำบลบางหญ้าแพรกเชื่อมติดต่อกันได้ อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการประมงซึ่งมีที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลบางหญ้าแพรก จะมีประมาณร้อยละ 7.77 และมีจำนวนแรงงานประมาณ 120 คน อุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมที่อายุการดำเนินงานไม่ต่ำกว่า 10 ปี เช่น โรงงานอาหารทะเลบรรจุกระป๋อง โรงงานน้ำปลา ปลาเค็มและกะปิ เป็นต้น

ตำบลท่าทราย ถึงแม้จะมีแม่น้ำท่าจีนไหลผ่าน แต่ก็ไม่มีอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการประมงตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเลย ทั้งนี้เป็นเพราะระยะทางตามแม่น้ำท่าจีนจากตำบลมหาชัย ซึ่งถือกันว่าเป็นศูนย์กลางของอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องกับการประมง มายังตำบลท่าทรายนั้น เป็นระยะทางที่ไกลมาก จะสิ้นเปลืองเวลาในด้านการขนส่ง แต่อย่างไรก็ตาม ตำบลท่าทราย

ได้แสดงให้เห็นถึงความเหมาะสมของพื้นที่ที่สามารถเป็นแหล่งที่ตั้งของอุตสาหกรรมที่ไม่มี
 ความจำเป็นที่จะต้องตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำ เพราะมีเส้นทางคมนาคมที่จะอำนวยความสะดวก
 ให้กับโรงงานได้อย่างเต็มที่ ทั้งเส้นทางติดต่อกับมหาชัยซึ่งเป็นแหล่งวัตถุดิบและกรุงเทพฯ
 ซึ่งเป็นตลาดใหญ่ ด้วยถนนสายเศรษฐกิจ 1 ดังนั้น จึงมีโรงงานปลาป่น 2 แห่ง และโรง
 งานผลิตอาหารทะเลบรรจุกระป๋องอีก 3 แห่ง ซึ่งตั้งอยู่ริมเส้นทางสายเศรษฐกิจ 1 และ
 ด้านอุตสาหกรรมผลิตอาหารทะเลบรรจุกระป๋อง 3 แห่งนี้เองที่ทำให้ตำบลท่าทรายมีจำนวน
 แรงงานในภาคอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการประมงสูงที่สุด

ตำบลท่าสิน เป็นตำบลนอกเขตเทศบาลที่มีจำนวนอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับ
 การประมงมากที่สุด เนื่องจากมีแม่น้ำท่าสินไหลผ่านพื้นที่ และเป็นพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำที่มีระยะ
 ห่างจากท่าเทียบเรือประมงในตำบลมหาชัยไม่มากนัก จึงสามารถเป็นแหล่งที่ตั้งของอุต
 สสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการประมง ซึ่งต้องการความสะดวกในด้านการขนส่งวัตถุดิบทางเรือ
 อุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในตำบลท่าสินประเภทที่มีมากที่สุด ได้แก่ โรงงานปลาป่น และยังนับได้ว่า
 ตำบลท่าสินเป็นตำบลที่มีโรงงานปลาป่นมากที่สุดในเขตอำเภอเมืองสมุทรสาครด้วย กล่าวคือ
 จะมีโรงงานปลาป่นถึงร้อยละ 35.7 ของจำนวนที่มีทั้งหมดในเขตอำเภอเมืองฯ สำหรับ
 พื้นที่ตำบลท่าสินฝั่งขวาของแม่น้ำ ซึ่งติดต่อกับตำบลมหาชัย ได้เริ่มมีการขยายตัวของอุตสาห
 กรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการประมงประเภทโรงงานห้องเย็น ซึ่ง มีแรงงานถึง 200 คน และ
 มีการสร้างท่าเทียบเรือประมงของเอกชนขึ้นอีก 1 แห่งด้วย พื้นที่บริเวณดังกล่าว เป็นเขต
 ติดต่อกับตำบลมหาชัย ซึ่งมีแนวโน้มการขยายตัวสูงมาก หากมีเส้นทางคมนาคมที่ดีเชื่อมต่อ
 มาจากถนนวัดป้อม-โรงไฟฟ้า จากเขตเทศบาลออกมา จำนวนแรงงานซึ่งอยู่ในภาคอุต
 สสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการประมงในตำบลท่าสิน จะมีประมาณ 311 คน หรือมากเป็นอันดับ
 4 รองจากตำบลท่าทราย ตำบลมหาชัย และตำบลท่าฉลอม

ตำบลนาดี และตำบลโคกขาม : จัดได้ว่าเป็นตำบลชั้นนอกห่างจากศูนย์กลาง
 การประมงหรือตำบลมหาชัยออกมา แต่ด้วยการกระจายตัวของอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่อง
 กับการประมงบางส่วนที่กระจายไปตามเส้นทางคมนาคมสายสำคัญ คือ ถนนสายเศรษฐกิจ 1

ซึ่งเริ่มจากตำบลมหาชัย ผ่านตำบลท่าทรายไปยังตำบลนาดี แล้วเชื่อมกับถนนเพชรเกษมบริเวณ
ตำบลอ้อมน้อยในอำเภอกระทุ่มแบน และถนนสายเอกชัยจากตำบลมหาชัย ผ่านตำบลโคกขาม
ตำบลดอกกระปือ ตำบลบางน้ำผึ้ง เข้าสู่กรุงเทพมหานคร จึงทำให้ตำบลนาดีเป็นที่ตั้งของ
โรงงานปลาป่น 1 แห่ง และตำบลโคกขามเป็นที่ตั้งของโรงงานห้องเย็นอีก 1 แห่ง

ตารางที่ 5.11 จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประมงประเภทต่าง ๆ ในเขตอำเภอเมืองสมุทรสาคร
แยกตามพื้นที่ตำบล พ.ศ. 2521

ประเภทอุตสาหกรรม	จำนวนโรงงาน ในแต่ละภาค อุตสาหกรรม (แห่ง)	โรงงานในเขตเทศบาล			โรงงานนอกเขตเทศบาล				
		มหาชัย	ท่าฉลอม	โกรกกราก	บางหญ้า แพรก	ท่าทราย	ท่าสิน	นาดี	โคกขาม
1 อุตสาหกรรมปลาป่น	14	3	2	1		2	5	1	
2 อุตสาหกรรมห้องเย็น	6	3	1				1		1
3 อุตสาหกรรมอาหารกระป๋อง	6	1	1		1	3			
4 อุตสาหกรรมน้ำปลา	10	1	7	1	1				
5 อุตสาหกรรมถนอมและปรุง แต่งอาหารทะเล	25	4	14	4	3				
6 อุตสาหกรรมน้ำแข็ง	11	7	1	2			1		
7 อุตสาหกรรมท่อและข้อต่อ เรือประมงและเครื่องยนต์	31	12	3	11	3		2		
	103	31	29	19	8	5	9	1	1

ตาราง 5.12 จำนวนแรงงานของอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประมงประเภทต่าง ๆ ในเขตอำเภอเมืองสมุทรสาคร
 แยกตามพื้นที่ตำบล พ.ศ. 2521

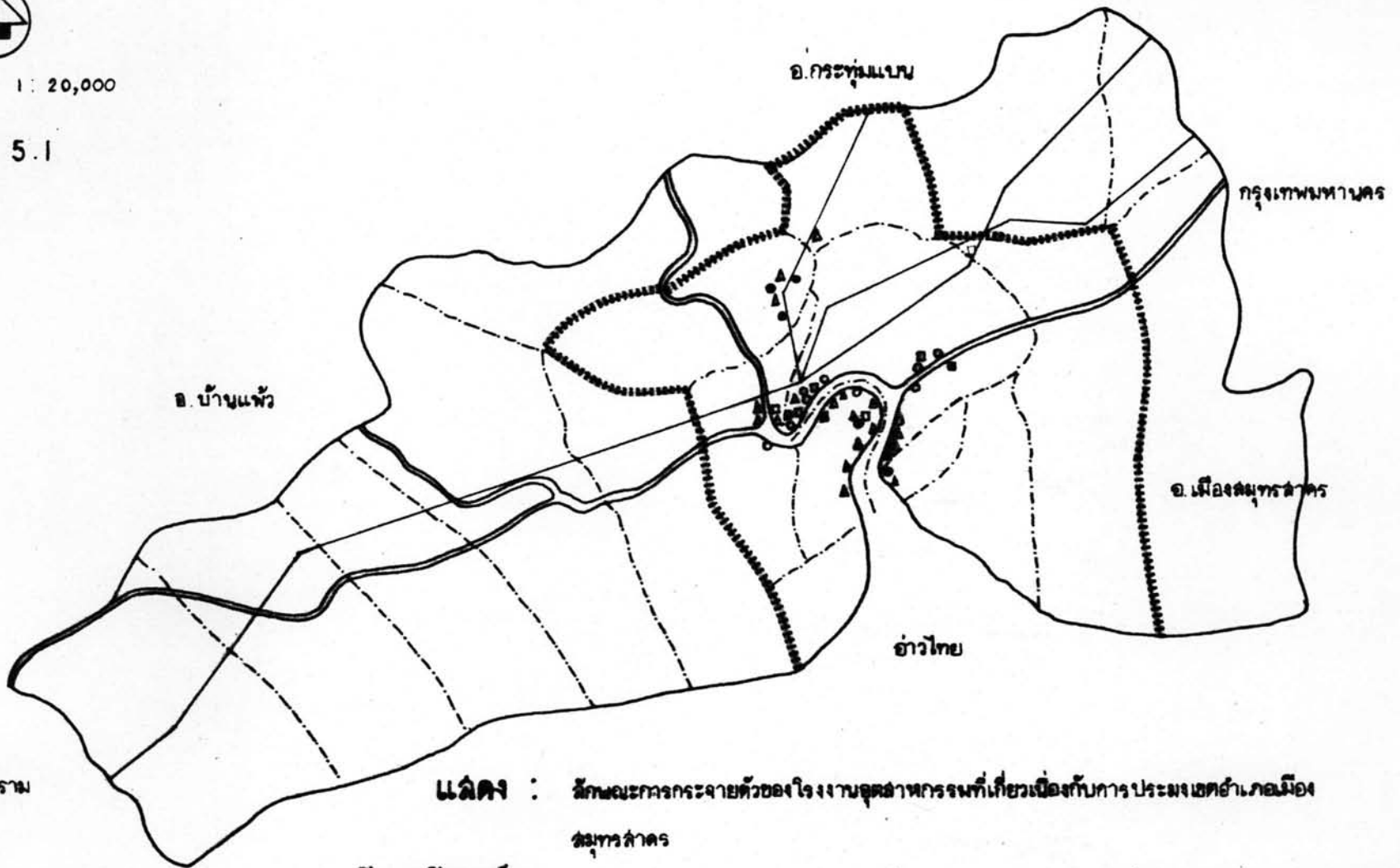
ประเภทอุตสาหกรรม	จำนวนแรงงาน ในแต่ละภาค อุตสาหกรรม (คน)	แรงงานในเขตเทศบาล			แรงงานนอกเขตเทศบาล				
		มหาชัย	ท่าฉลอม	โกรกกราก	บางหญ้า แพรก	ท่าทราย	ท่าจีน	นาดี	โคกขาม
1 ภาคอุตสาหกรรมปลาป่น	230	47	20	32		27	86	18	
2 ภาคอุตสาหกรรมห้อง เย็น	500	140	60				200		100
3 ภาคอุตสาหกรรมอาหารกระป๋อง	1,120	100	300		80	640			
4 ภาคอุตสาหกรรมน้ำปลา	87	7	65	6	9				
5 ภาคอุตสาหกรรมถนอมและ ปรุงแต่งอาหารทะเล	107	27	54	20	6				
6 ภาคอุตสาหกรรมน้ำแข็ง	221	168	10	33			10		
7 ภาคอุตสาหกรรมต่อ และ ซ่อมแซมเรือประมง	203	71	30	62	25		15		
	2,468	560	539	153	120	667	311	18	100

ที่มา : ตารางที่ 5.4 - 5.10

มาตราส่วน 1 : 20,000

แผนที่ 5.1

จังหวัด
สมุทรสาคร

แสดง : ลักษณะการกระจายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการประมงเขตอำเภอเมืองสมุทรสาคร

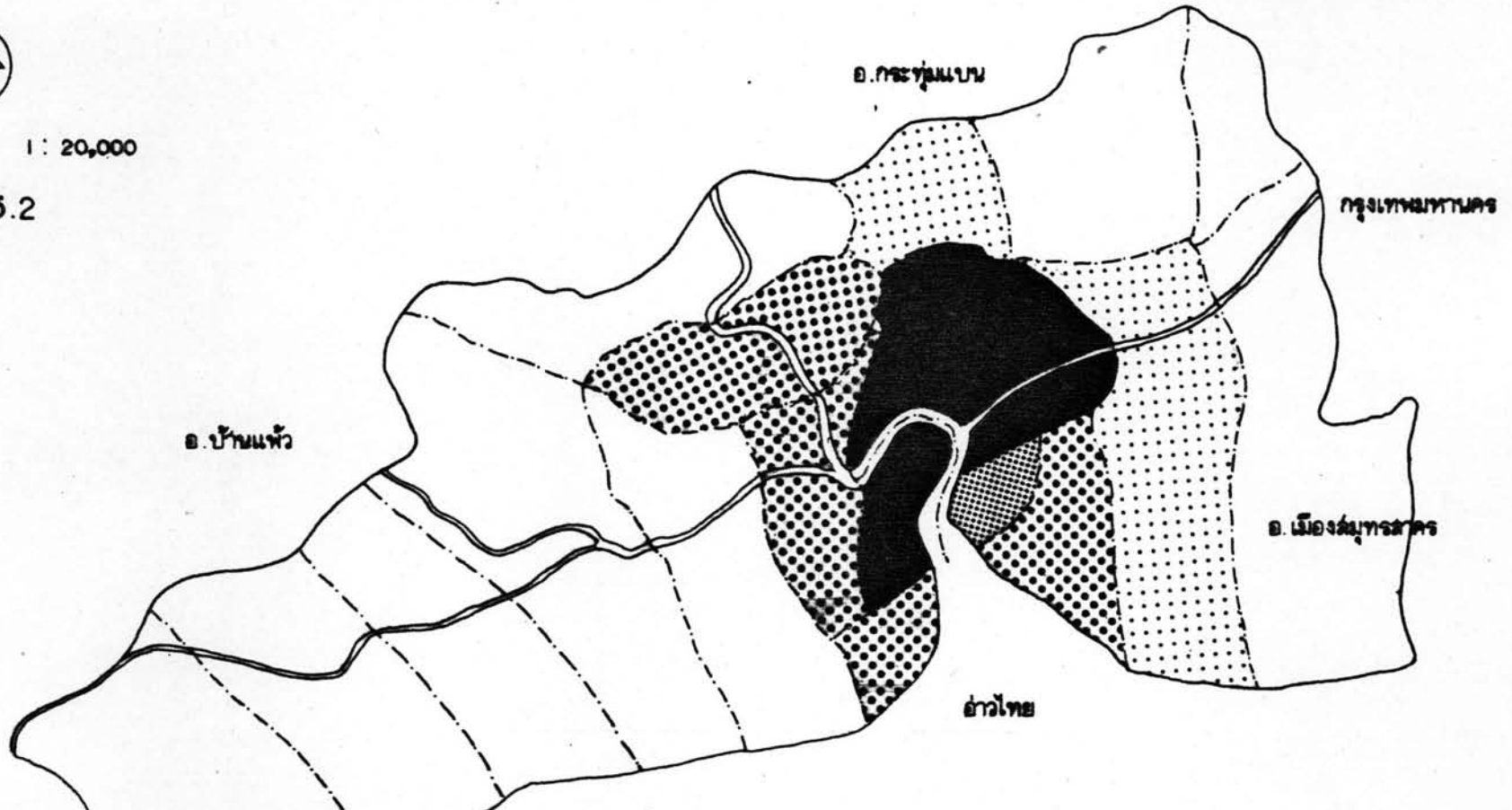
- สัญลักษณ์ :**
- จุดจำหน่ายอาหารทะเลบรรจุกระป๋อง
 - △ จุดจำหน่ายปลาป่น
 - จุดเนื้อสัตว์
 - จุดจำหน่ายหมึกแช่แข็ง
 - จุดจำหน่ายน้ำแข็ง
 - ▲ จุดจำหน่ายน้ำปลา

ขอบเขตพื้นที่ตำบลที่มีอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการประมง

มาตราส่วน 1 : 20,000

แผนที่ 5.2

จังหวัดสมุทรสาคร

แสดง : จำนวน - โรงงานอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการประมงสำน. เขตอำเภอเมืองสมุทรสาคร

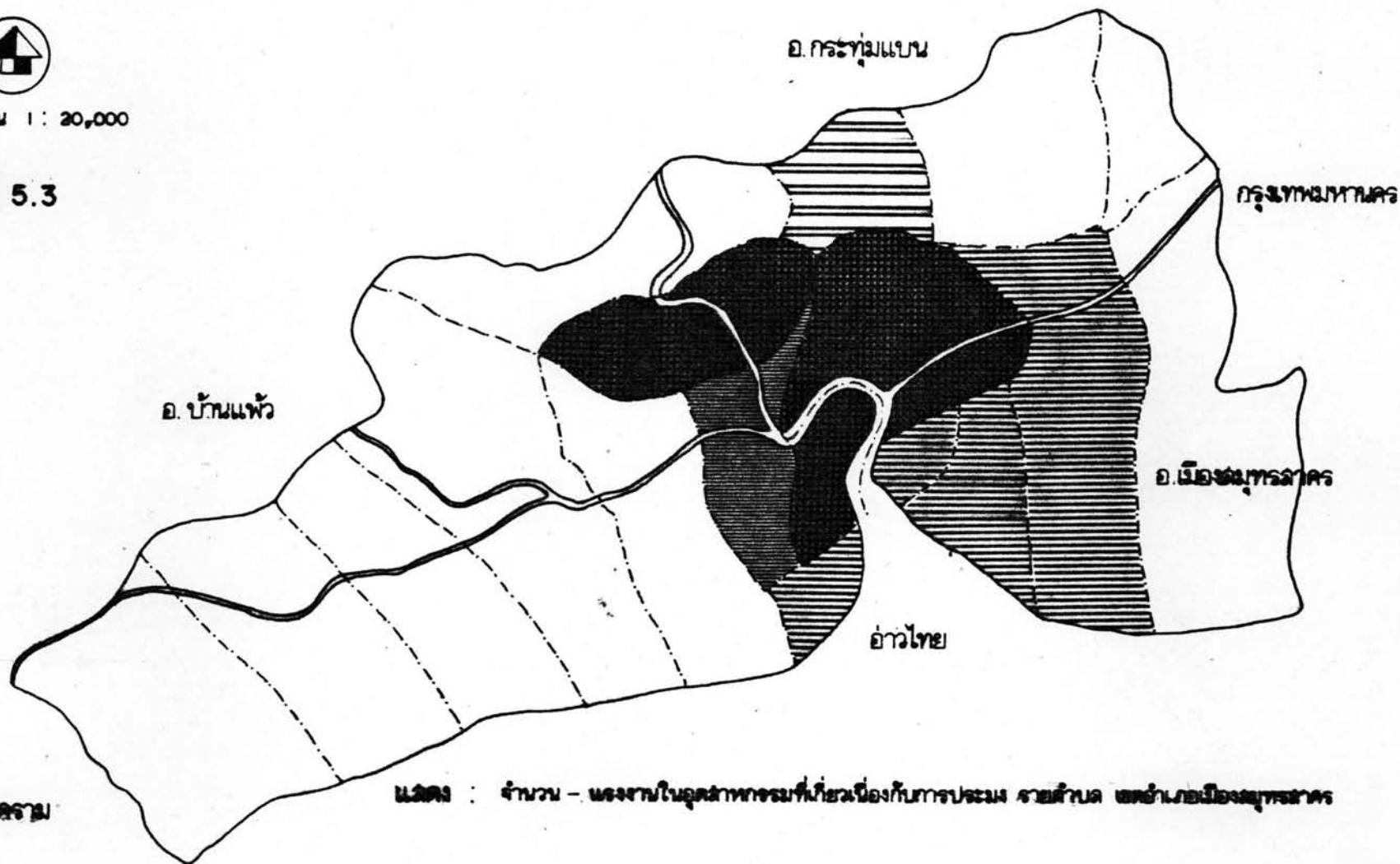
- สัญลักษณ์ :**
- จำนวนที่มีโรงงานมากกว่า 25 แห่ง
 - ▨ จำนวนที่มีโรงงาน 15-20 แห่ง
 - ▩ จำนวนที่มีโรงงาน 5-10 แห่ง
 - ▧ จำนวนที่มีโรงงานน้อยกว่า 5 แห่ง
 - จำนวนที่ไม่มีโรงงานอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการประมง

ที่มา : ตารางที่ 5.11

มาตราส่วน 1 : 20,000

แผนที่ 5.3

จ. สมุทรสงคราม

แสดง : จำนวน - แรงงานในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประมง ชายฝั่ง เขตอำเภอเมืองสมุทรสาคร

สัญลักษณ์ :

	ตำบลที่มีแรงงาน 500 - 700 คน		ตำบลที่มีแรงงาน 150 - 350 คน
	ตำบลที่มีแรงงาน 100 - 150 คน		ตำบลที่มีแรงงานต่ำกว่า 50 คน
	ตำบลที่ไม่มีโรงงานอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประมง		

ที่มา : ตารางที่ 5.12

5.6 แบบแผนการขยายตัวของอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการประมง

อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการประมงจะมีแบบแผนการขยายตัวแตกต่างกันไปตามประเภทของอุตสาหกรรม กล่าวคือ อุตสาหกรรมบางประเภทจำเป็นต้องมีที่ตั้งของโรงงานอยู่ติดริมฝั่งแม่น้ำ เพื่อความสะดวกในด้านการขนส่งวัตถุดิบ เช่น โรงงานน้ำปลา โรงงานปลาป่น และเพื่อความสะดวกในด้านการขนส่งสินค้าให้กับผู้ซื้อ เช่น โรงงานน้ำแข็ง เป็นต้น เนื่องจากชุมชนเมืองสมุทรสาครประกอบด้วยริมฝั่งแม่น้ำของตำบลมหาชัย ฝั่งตำบลท่าฉลอม และฝั่งตำบลโกรกกราก ซึ่งเท่ากับ เป็นการเพิ่มพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำของชุมชนเมืองสมุทรสาครให้มากยิ่งขึ้น จึงนับได้ว่าสภาพทางกายภาพเป็นปัจจัยส่งเสริมให้อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการประมงได้มีการกระจุกตัวอยู่ในบริเวณริมฝั่งแม่น้ำท่าจีน โดยมีตำบลมหาชัยและตำบลท่าฉลอมเป็นศูนย์กลาง และกระจัดกระจายในตำบลท่าจีน ตำบลท่าทราย ตำบลโกรกกราก และตำบลบางหญ้าแพรก นอกจากนี้ อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการประมงบางประเภท ที่สามารถขนส่งวัตถุดิบโดยทางรถยนต์ได้ เช่น โรงงานห้องเย็น โรงงานผลิตอาหารทะเลบรรจุกระป๋อง และอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำ จึงได้มีการกระจายตัวตามเส้นทางคมนาคมด้วย เส้นทางที่สำคัญได้แก่ ถนนเศรษฐกิจ 1 ซึ่งเป็นถนนจากศูนย์กลางชุมชนเมืองสมุทรสาคร ผ่านตำบลท่าทราย ตำบลนาดี เข้าสู่อำเภอกระทุ่มแบน เชื่อมกับถนนเพชรเกษม เข้าสู่กรุงเทพมหานคร และถนนเอกชัย ผ่านตำบลโคกขาม ตำบลคอกกระบือ ตำบลบางน้ำจืด เข้าสู่เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ด้วยลักษณะที่กล่าวมานี้ ทำให้โรงงานอุตสาหกรรมได้มีโอกาสขยายตัวไปตั้งในพื้นที่ตำบลนาดี และตำบลโคกขาม ซึ่งจัดเป็นพื้นที่ตำบลขึ้นนอกไม่ติดกับฝั่งแม่น้ำท่าจีน

นอกจากนั้น ก็จะมีอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการประมงที่กระจายไปตามเส้นทางคมนาคมภายในเขตเทศบาล เช่น ถนนวัดป้อม-โรงไฟฟ้า ถนนสุยาภิบาล ในตำบลมหาชัย ถนนเฉกฉา-วัดตึก ในตำบลโกรกกราก และถนนถวายเป็น ตำบลท่าฉลอม ซึ่งในเขตเทศบาลจะมีอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประมงคิดเป็นร้อยละ 76.7 อีกร้อยละ 23.3 จะอยู่บริเวณรอบนอกเขตเทศบาล.

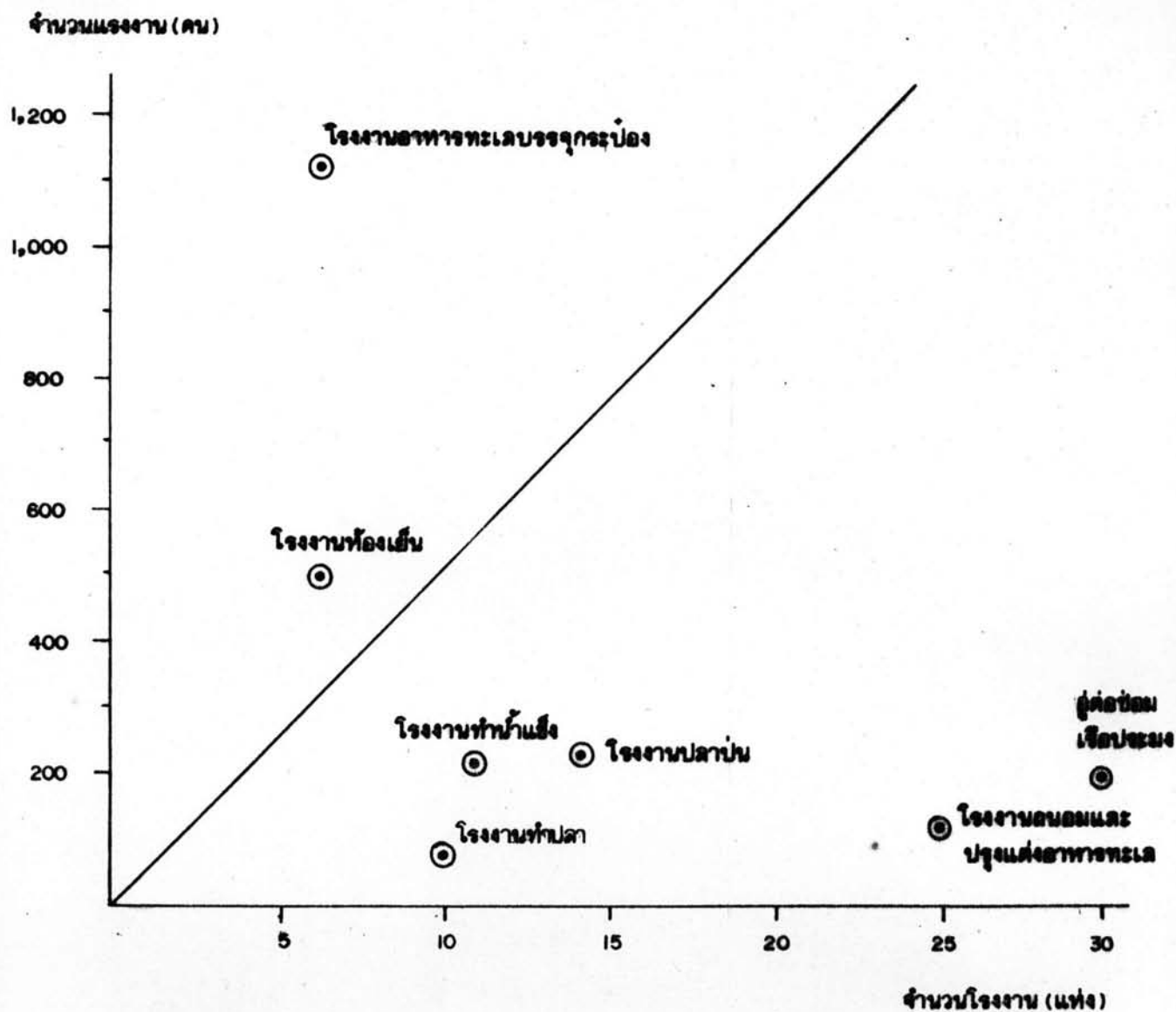
5.7 ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนโรงงานและจำนวนแรงงานของอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง
กับการประมงเขตอำเภอเมืองสมุทรสาคร

จากแผนภูมิที่ 5.2 พบว่า ในภาคอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการประมงในเขตอำเภอเมืองสมุทรสาคร จำนวนของโรงงานจะไม่มีความสัมพันธ์กับจำนวนแรงงานแต่อย่างใด กล่าวคือ จำนวนแรงงานในภาคอุตสาหกรรม แต่ละแห่งจะมีมากหรือน้อยไม่ได้ขึ้นอยู่กับจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมประเภทนั้น ๆ เป็นสำคัญ แต่จะขึ้นกับลักษณะความต้องการใช้แรงงานของอุตสาหกรรมแต่ละประเภทซึ่งมีลักษณะเฉพาะตัวแตกต่างกันออกไป ดังจะเห็นได้จากอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการประมง 2 ประเภท คือ อุตสาหกรรมห้องเย็นและอุตสาหกรรมอาหารกระป๋อง จะมีจำนวนโรงงานประเภทละ 6 แห่ง แต่เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่มีความจำเป็นต้องใช้แรงงานมาก จึงทำให้อุตสาหกรรมทั้งสองประเภทนี้มีการใช้แรงงานมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการประมงประเภทอื่น กล่าวคือ ในภาคอุตสาหกรรมอาหารกระป๋องจะมีแรงงาน 1,120 คน และในภาคอุตสาหกรรมห้องเย็นจะมีแรงงาน 500 คน สำหรับอุตสาหกรรมถนอมและปรุงแต่งอาหารทะเลสดเป็นอุตสาหกรรมที่มีจำนวนมากที่สุดในพื้นที่อำเภอเมืองสมุทรสาคร แต่จะมีแรงงานในภาคอุตสาหกรรมชนิดนี้เพียง 107 คนเท่านั้น ส่วนแรงงานในภาคอุตสาหกรรมผลิตน้ำปลานั้น สันนิษฐานว่ามีความต้องการใช้แรงงานน้อยที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับการใช้แรงงานของอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการประมงประเภทอื่น ๆ

5.8 การเปลี่ยนแปลงจำนวนโรงงานและจำนวนแรงงานของอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการ
ประมง ระหว่าง พ.ศ. 2515-2521

การเปลี่ยนแปลงจำนวนโรงงานและแรงงานของอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการประมงอำเภอเมืองสมุทรสาคร ในช่วงปี พ.ศ. 2515 และ ปี พ.ศ. 2521 จากตารางที่ 5.13 ปรากฏว่าจำนวนแรงงานมีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมเกือบ 3 เท่าตัวในขณะที่มีจำนวนโรงงานเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 58.46 อุตสาหกรรมห้องเย็นจะมีการเพิ่มของจำนวนโรงงานสูงสุด รองลงมาได้แก่ อุตสาหกรรมอาหารทะเลบรรจุกระป๋อง อุตสาหกรรมน้ำแข็ง และ อุตสาหกรรมปลาป่น โดยจะมี

แผนภูมิที่ 5.2 ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนโรงงานและจำนวนแรงงานของ
อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประมงอ.เมืองสมุทรสาคร

ที่มา : ตารางที่ 5.11 และ 5.12

จำนวนโรงงานเพิ่มขึ้นอีก 2 แห่ง และ 1 แห่งตามลำดับ สำหรับอุตสาหกรรมน้ำตาลจะเป็น อุตสาหกรรมเพียงประเภทเดียวที่มีจำนวนโรงงานลดลงจากเดิมคิดเป็นร้อยละ 28.57

ในด้านการเปลี่ยนแปลงจำนวนแรงงานในภาคอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประมง ในปี 2521 จะมีจำนวนแรงงานเพิ่มขึ้นจากปี 2515 เกือบ 3 เท่าตัว อุตสาหกรรมที่มีอัตราการ เพิ่มขึ้นแรงงานสูงสุดได้แก่อุตสาหกรรมห่อแข็ง รองลงมาได้แก่ อุตสาหกรรมอาหารทะเล บรรจุกระป๋องและอุตสาหกรรมปลาป่น กล่าวคือ จะมีอัตราการเพิ่มถึง 4 เท่าตัวขึ้นไป นอกจากนี้ อุตสาหกรรมน้ำแข็ง อุตสาหกรรมถนอมและปรุงแต่งอาหารทะเลและอุตสาหกรรมต่อเรือ ซ่อม เครื่องเรือและอุปกรณ์ประมงจะมีการเปลี่ยนแปลงจำนวนแรงงานที่ใกล้เคียงกัน คือ จะมีการเพิ่ม ขึ้นร้อยละ 92.17, 78.33 และ 69.17 ตามลำดับ และถึงแม้ว่าอุตสาหกรรมน้ำตาลจะมีจำนวน โรงงานลดน้อยลง แต่จำนวนแรงงานจะไม่ลดลงตามไปด้วย โดยจะมีจำนวนแรงงานเพิ่มขึ้นอีก ร้อยละ 2.3 และเป็นอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประมงที่มีจำนวนแรงงานเพิ่มขึ้นน้อยที่สุด (ดูตารางที่ 5.13 และ แผนภูมิที่ 5.3 ประกอบ)

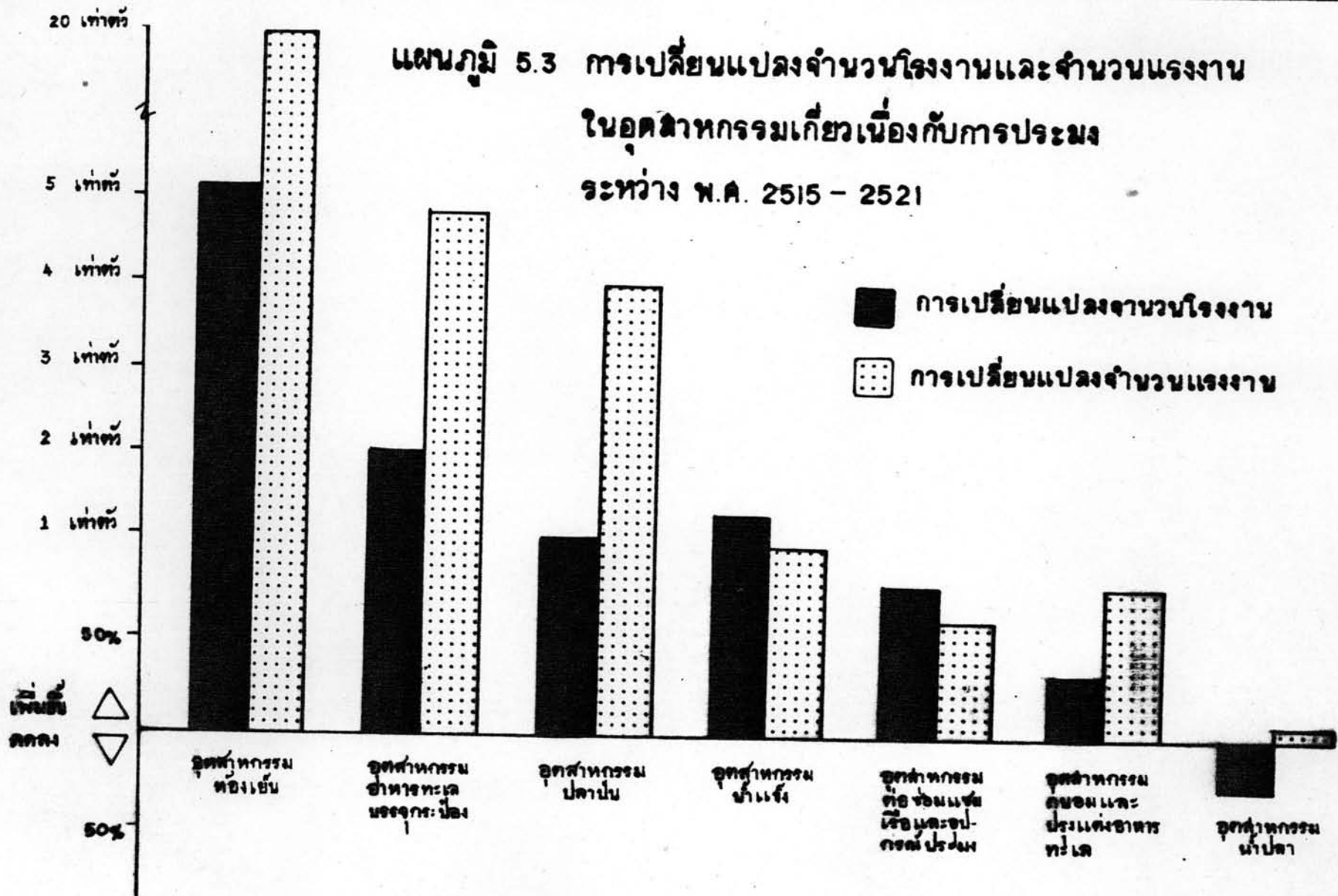
ตารางที่ 5.13 การเปลี่ยนแปลงจำนวนโรงงานและจำนวนแรงงานของอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประมง
อำเภอเมืองสมุทรสาคร

ประเภทอุตสาหกรรม	จำนวนโรงงาน		การเปลี่ยนแปลง จำนวนโรงงาน		จำนวนแรงงาน		การเปลี่ยนแปลง จำนวนแรงงาน	
	ปี 2515 ⁽¹⁾	ปี 2521 ⁽²⁾	จำนวน (แห่ง)	%	ปี 2515 ⁽¹⁾	ปี 2521 ⁽²⁾	จำนวน (คน)	%
อุตสาหกรรมปลาปน	7	14	7	100	46	230	184	400
อุตสาหกรรมห้องเย็น	1	6	5	500	25	500	475	1900
อุตสาหกรรมอาหารทะเลและ บรรจุกระป๋อง	2	6	4	200	190	1120	930	489.47
อุตสาหกรรมน้ำปลา	14	10	-4	-28.57	85	87	2	235
อุตสาหกรรมถนอมและปรุงแต่ง อาหารทะเล	18	25	7	38.89	60	107	47	78.33
อุตสาหกรรมน้ำแข็ง	5	11	6	120	115	221	106	92.17
อุตสาหกรรมต่อและซ่อมแซม เรือและอุปกรณ์ประมง	18	31	13	72.22	120	203	83	69.17
	65	103	38	58.46	641	2468	1827	285.01

(1) ทะเบียนสถานประกอบการจังหวัดสมุทรสาคร 2515 สำนักงานแรงงานเขต 7 กรมแรงงาน และทะเบียนสถานประกอบการ
กองควบคุมโรงงาน กระทรวงอุตสาหกรรม

(2) สำนักงานแรงงานจังหวัดสมุทรสาครและที่ว่าการอำเภอเมืองสมุทรสาคร

**แผนภูมิ 5.3 การเปลี่ยนแปลงจำนวนโรงงานและจำนวนแรงงาน
ในอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องกับการประมง
ระหว่าง พ.ศ. 2515 - 2521**

ที่มา : จากตารางที่ 5.13